

Rumeli'de Bir Bektaşî Babası: Mehmet Tevfik Bey Baba

A Sufi in Bektashi's Baba: Mehmet Tevfik Bey Baba

Refik Engin

Sorumlu Yazar / Correspondence

Osman Sarı

Senem Suna Eren

Özet

Kırım'ın Bahçesaray kentine bağlı Özenbaş köyünden göç eden Hacı İsmail Ağa ile Hatice Hanım'ın oğlu olan Tevfik Bey Baba İstanbul Vezneciler'de 1837 yılında doğmuş, 1896 yılında Trablusgarp'ta hakka yürümüştür. Tevfik Bey'in babası Hacı İsmail Ağa, o dönemde satılan tekke arazilerinden günümüzdeki adı ile Âriz Baba olan köyündeki tekkesi ile yakınındaki Tekke Şeyhler Köyü'ndeki Kamber Baba Tekkesi'nin arazilerini satın alır. Babasının ölümü sonrası bu arazilerin sahibi ailenin tek oğlu dokuz yaşındaki Tevfik Bey olur. Tevfik Bey, Bektaşîliğe girmesi ve ardından mürşid olması ile Tevfik Bey Baba olarak anılmaya başlar. Yakın çevresi, Bektaşiler ve tasavvufa bağlananlar ile yakınlığı ve onlara yardımı ile ünü kısa zamanda Trakya'ya yayılır. Yakın zamanda Trakya Babağân Bektaşîlerinden olan Tevfik Bey Baba'nın hüznü bir hayat hikâyesi vardır. İnancı ve taviz vermeyen kişiliği yüzünden birçok kez soruşturma geçirir ve Trablusgarp'a sürgün gönderilir. Sürgün sonrası Trablusgarp'ta vefat eder. Ölümünden sonra malların bir kısmı açgözlü kişiler tarafından talan edilir ve bir kısmına da devlet tarafından el konulur ve aile dağılır. Bektaşîliğin Trakyadaki önemli temsilcilerinden olan, Kırklareli ve çevresindeki Bektaşilerce ismen bilinen ve saygıyla anılan Tevfik Bey Baba'ya dair yaptığımız araştırmalar sonucu dağılan aile fertlerinin birçoğuna ulaşarak onlardan çeşitli resimler ve belgeler aldık. Osmanlı Arşivinden Tevfik Bey Baba ve ailesine ait belgelerin tümüne ulaşarak bu belgelerin tercüme edilmesini sağladık. Aynı zamanda şair olan Tevfik Bey Baba'ya ait 20 adet şiire ulaştık. Yaptığımız bu çalışmalarla kültürel mirasımızın önemli taşıyıcıları olan ozanlarımızın Trakya'daki öncü isimlerinden olan Tevfik Bey Baba'nın inanç dünyasını, şiirlerini, hayat görüşünü derleyerek bölge ve Bektaşîlik için önemli bir değer kaybolmasına engel olmayı amaçladık.

Anahtar Kelimeler: Tevfik Bey Baba, Bektaşîlik, Amucalar, Bedreddinîler.

Abstract

Tevfik Bey who was the son of Hacı İsmail Ağa and Hatice Hanım who immigrated from Özenbaş village of Bahçesaray, Crimea, was born in Vezneciler in 1837 and died in Trablusgarp in 1896. Tevfik Bey's father, Hacı İsmail Ağa, buys the land of the Ariz Baba villages and Kamber Baba's lands. The lands in the nearby Tekke Şeyhler village. The nine-year-old Tevfik Bey is the only son of the family who owns the selands after his father's death. When Tevfik Bey became a Bektashi, Tevfik Bey started to be called Baba. With its close surroundings, Bektashis and those connected to Sufism, its proximity to and assistance to them spread its reputation to Thrace in a short time. Tevfik Bey Baba, one of the Thracian Babagan Bektashis, has a sad life story. Because of his belief and concessions, he has been investigated many times and exiled to Trablusgarp. He died in Trablusgarp after his exile. After his death, some of the property is plundered by greedy people, and some of it is confiscated by the state and the family is dispersed. As a result of our research on Tevfik Bey Baba, one of the important representatives of Bektashism, known and respected by the Bektashis in Kırklareli and the surround in garea, we have received many pictures and documents from them. We have reached all the documents belonging to Tevfik Bey Baba and his family from the Ottoman Archives and have them translated. We have reached 20 poems by the poet Tevfik Bey Baba. With these studies, we aimed to prevent the loss of an important value for the region and Bektashism by compiling the belief world, poems and life view of Tevfik Bey Baba, one of the leading names of our poets in Thrace, who are important carriers of our cultural heritage.

Keywords: Tevfik Bey Baba, Bektashism, Amucas, Bedreddinis.

Giriş

Bektaşî Tekkelerinin 1826 sonrası yapılanmasında farklı uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu uygulamalar etrafında yürütülen tartışmalar ve toplulukların yeni isimlerle anılmasına da neden olmuştur. Hem yeni erkân hem yeni adlandırmanın merkezinde duran şahıslardan bir tanesi de Mehmet Tefvik Bey Baba'dır. Mehmet Tefvik Bey Baba'nın çocuk yaşta babasından kalan Âriz Baba ve Kamber Baba tekke arazilerinin çalışanları Amuca topluluklarıdır. Mehmet Tefvik Bey Baba, Amucalılarla bu temasında onların Abdal Ahmet Baba dışında Bektaşî meydanında Balım Sultan Erkânıyla nasip almalarında etkili olmuştur. Konunun bu şekilde izahının ardından Mehmet Tefvik Bey Baba'nın hayatı, faaliyetleri ve eserleri etrafında aktarılırken yaşadığı döneme de değinilmiştir. Böylece bu dönemin aydınlatılmasına yönelik Mehmet Tefvik Bey Baba ve hayatı etrafında az da olsa katkı sunulmuştur.

Mehmet Tefvik Bey Baba'nın Amuca Bektaşîleri için önemi büyüktür. Yakın yüzyıl Babagan Bektaşîliğinde, hizmeti geçmiş kişileri arasında Tekirdağ'ın Süleyman Paşa ilçesine bağlı, Kılavuzlu köyünde yaşamış Abdal Ahmet Baba, Halife Cafer Tuncay Baba ve Mehmet Tefvik Bey Baba ilk sıralarda yer alırlar (Engin, 2000, ss. 106-112).

Araştırmanın sürdürüldüğü süreçte Mehmet Tefvik Bey Baba'nın torunlarından araştırmacı yazar merhum İlhan Özalp ve merhum Okyay Özenbaş ile görüşme yapılmış ve çalışmanın belirsiz kalan birçok noktası onların yardımıyla aşılmıştır. Ailenin soy ağacı, Mehmet Tefvik Bey Baba'nın dervişlik ve mürşitlik resimlerini merhum İlhan Özalp ve merhum Okyay Özenbaş göndermiştir.

Mehmet Tefvik Bey Baba hakkında özellikle Bektaşîlik ile ilgili hususlarda ayrıntılı bilgileri veren Vahit Lütfi Salcı'dır. Salcı, çeşitli dergilerde bir kısmı mükerrer olan altı makale yayımlamıştır. Bir bakıma Salcı, Trakya Bektaşîlerinin farklı erkân yürüten toplulukları hakkında alandan derlediği bilgileri, kısa ve ayrıntı veren makaleler halinde yayımlamıştır. Salcı, özellikle Trakya kabilelerine yönelik çalışmalarında Osmanlı Devletinin dağılma ve öncesinde kabilelerin yerleşim yerlerinden hareketle erkânlarında meydana gelen değişikliği aktarmıştır. İkinci olarak da bu kabilelerin bağlı bulunduğu kadimden sürdürdükleri erkânları hakkında aydınlatıcı bilgi vermiştir. Buna göre Amuca kabilesinden bahseden çalışmalarında hem yerleşim yerleri hem de erkânlarına ilişkin önemli açıklamalar yapmıştır. Buradan hareketle daha fazla Mehmet Hilmi Dede Baba döneminde görünen yeni bir erkân uygulaması Nafi Baba veya Şehitlik Tekkesi merkezinde gerçekleşmiştir. Bu yeni duruma uygun faaliyetin adı geçen topluluklar üzerindeki etkisi hem de Mehmet Tefvik Bey Baba'nın babalık icazetiyle birlikte Amuca kabilesine yönelik faaliyetleri hem dikkat çekici hem de dikkatlerden uzak oluşu önemli hale gelmiştir (Noyan, 2002, ss. 179-182). Çünkü bu faaliyetle nasipli veya Babagan erkânına, İstanbul, Trakya ve Rumeli'deki toplulukların en azından bir kısmını bağlamıştır (Salcı, 1932, s. 3; Salcı, 1942, ss. 311-313).¹ Kaldı

¹ Vahit Lütfi Salcı, Trakya'da Türk Kabileleri, Bartın, 27 Kânunuevvel 1932, No 375, s. 3. Aynı

ki aynı dönemde Bedreddin² topluluklarını temsilen Abdal Ahmet Baba ve Deliorman çevresinde Otman Babalı topluluklarını temsilen Ahmet Baba Nafi Baba'nın etkisiyle "sofiyan süreği" adıyla tanımlanan erkânı değiştirdiler. Yine Eskişehir çevresinde Seyyit Battal Gazi ve Şücaaddin Veli ocakları da nasipli meydan açmaya başladılar.

Kırklareli'ye bağlı bazı Amuca topluluğu Bektaşileri, Mehmet Tefrik Bey Baba'yı günümüzde de saygıyla anmaktadır. Hatta "Bey Baba erkânı güdüyoruz" derler. Mehmet Tefrik Bey Baba erkânından maksatları, Bey Baba sadece erkân açarken kendine has usul ve kaideler yaptığı anlatılmak istenmektedir. Kaldı ki meydan açılıp meydan kapatıldıktan sonra yapılan bazı uygulamalar halk tarafından erkân gibi görülümekte ve bilinmektedir. Doğrusu Mehmet Tefrik Bey Baba, erkân düzenlemesi yapmamıştır. Bektaşilikte erkân, ancak Dedebabalar tarafından yapılmaktadır. Bu uygulama hâlâ sürmekte ve bizatihi Kırklareli Bektaşileri arasında sürdürülmektedir. Doğrusu "Bey Baba Erkânı" olarak adlandırılan ile önceden uygulanan erkân aynıdır sadece uygulamada çok küçük ayrıntılar vardır. Mehmet Tefrik Bey Baba ile Abdal Ahmet Baba'nın uyguladığı erkân, Halife Nâfi Baba'nın onlara öğrettiğinden ibarettir. Çünkü her iki baba da babalık icazetini Nafi Baba'dan almıştır. Yani bu erkân Mehmet Ali Hilmi Dedebaba tarafından hazırlanmakla kalmamış aynı zamanda uygulanmıştır (Yüksel, 2000, s. 150³; Taşğın, 2012, s. 76).

II. Mahmud'un başlattığı yenileşme çabaları kapsamında yeni bir ordunun kurulması kararı alınmıştır ve bu kararla Yeniçeri Ocağı kaldırılmıştır. Yeni bir ordu kurulmasına yönelik uygulamanın ilk ayağında Yeniçeri Ocağıyla bağlantısı nedeniyle Bektaşî Tekkeleri de kapatılmıştır. Uygulanan yasaklar, II. Mahmud'un 1839 yılındaki vefatına kadar sürdürülmüştür. Yeni bir ferman çıkarılmadığı için Osmanlı Devletinin yıkılışına kadar yasak devam etmiştir. Bu yasağa rağmen II. Mahmud'un ardından gelen padişahlar döneminde tekkeler yeniden canlanmış, yeniden tekkelerin işleyiş ve idaresini baba ve dervişler ele alıp sürdürmüştür. Bir bakıma yöneticiler tarafından sürece göz yumarak veya imkân sağlayarak fiili yasağı ortadan oluşturulmuştur.

Yeniçeri Ocağı ve Bektaşî Tekkelerinin kaldırılması, Bektaşî Tekkeleri mensuplarınca yeni arayışlara yönlendirmiş ve ilk olarak yeni bir erkân uygulamaya konulmasıyla neticelenmiştir. Bektaşî Tekkeleri, Balım Sultan ismiyle uygulamaya konan *Erkannâme*'nin bazı şartları ve uygulama alanı Yeniçeri Ocağıyla da bağlantılı olması nedeniyle uygulanamamış veya hükmü kalkmıştır. Bunun üzerine Mehmet Hilmi Dedebaba, Balım Sultan *Erkannâmesi*'ni mevcut şartlara uyarlayıp güncellemiş ve ilk olarak Derviş Sıdkı İstanbûlî'ye vazife vererek talep ettiği yeni metnin tertibini talep etmiştir. Bu fiili durumdan ortaya çıkan sonuca göre yeni bir erkannâme ihtiyacı doğmuş ve bu ihtiyaca binaen yeni bir erkannâme hazırlanmıştır.

makale daha sonra Türk Amacı Sayı 7 Yıl 1942, ss. 311-315 yayınlanmıştır. Bu alıntı ise 312-313 sayfalar arasında yer almaktadır.

² Bu toplulukların Abdal Musa çerağı uyardıkları önemli bir husustur.

³ Mehmed Ali Hilmi Dedebabanın *Erkannamesi* asıl metinle birlikte Latin harfleriyle Müfid Yüksel tarafından yayınlanmıştır (Yüksel, 2000, ss. 151-191).

Doğal olarak bu yeni hazırlık, yeni bir tartışma ve sürtüşmeyi beraberinde getirmiştir. Buna bağlı olarak Bektaşî Tekkesi bünyesinde *Erbâbiye* ve *Evlâdiye* adıyla yürütülen ve tartışılan iki anlayışın tarafları da oluşmuştur. Bir süre sonra bu tartışma Arnavutlar arasında dikkat çekici bir şekilde gündemde tutulmuştur (Koca, 2005, ss. 68-69) ve bu konu etrafında yürütülen tartışmalar ilerleyen süreçte Arnavutluk'ta yeni sonuçlar doğurmuştur (Clayer, 1995, ss. 277-308; Clayer, 2013, ss. 368-383).

Bektaşî tekkeleri içerisinde uygulamaya konan ve yeni tartışmalara neden olan Erkânname, bir bakıma müteehhil-evli babalar tarafından takip edilmiştir. Doğrusu müteehhil-evli babalar, Anadolu ve Rumeli'de yeni erkânâ göre meydan açmıştır. Evli babaların açtığı meydana nasip alan canlar da evliymiş. Çift olarak nasip alınmakta ve ikrarlarını alırken her biri bir kurban tığlamaktadır. Bu topluluklar arasında bir fark olarak işaret edilmeye devam etmiş ve Musahipsiz Otman Baba Bektaşî Süreği'nde ikrar alan çiftin her biri birer kurban kesmektedir. Bu husus topluluk içerisinde özellikle vurgulanmaktadır. Balım Sultan yani Babağân kolunda nasip alan her kişi için bir kurban vardır. Çünkü Balım Sultan erkânında nasip kişiye aittir. Bektaşîlik kişi ile başlar kişi ile biter. Trakya erkânlarında bir kişi ister Balım Sultan olsun ister Bektaşî Süreklerinde nasip almadıkça kendisini Bektaşî olarak tanımlamaz.

Benzer şekilde Bedreddinî, musahipli ve musahipsiz Bektaşî Sürekleri isimleriyle adlandırılan topluluklar içerisinde yeni tartışma meydana gelmiştir. Bu tartışmanın ardından yeni adlandırmanın taraftarları ve böylece daha önce olmayan yeni adlandırma ortaya çıkmıştır. Günümüze kadar etkisi devam eden bu tartışmalar iki adlandırmayı birlikte devam ettirdiği araştırmalar neticesinde ortaya konulmuştur (Taşğın, 2022). Yeni uygulamaya göre meydana gelen tartışmalar neticesinde Bedreddinî-Bektaşî, musahipli ve musahipsiz Otman Baba Bektaşî Sürekleri, Pazartesili-Çarşambalı gibi yeni gruplar ortaya çıkmıştır. Bu yeni grupların gölgelediği ve bir bakıma dışladığı kadimden gelen erkânlarında ısrar eden topluluklarla bu yeni erkânî sürenler arasında ayrışma meydana gelmiştir (Taşğın, 2018, ss. 81-116).

Bektaşî Sürekleri (Musahipsiz Otman Baba Bektaşî Süreği, Musahipli Otman Baba Bektaşî Süreği, Nakşi Bektaşîleri, Seyit Ali Sultan Bektaşî Süreği, Ali Koç Baba Bektaşî Süreği), Balım Sultan Bektaşîleri ve Şeyh Bedreddiniler "Bektaşî" olarak tanımlanmaktadır. Trakya'da Çarşamba gününün akşamına Perşembe denilir. Aslında Çarşamba gününün kutsallığı özelliği ve sevilmesi Hz. Peygamber'in (sav) kızı Hz. Fâtıma'nın (ra) Çarşamba günü doğduğuna inanılmasıdır. Trakya'da Bektaşîler ve Bektaşî Sürekleri, Pazartesili ve Perşembe akşamları çerağ uyarırlar.

Bektaşî Tekkelerinin kapatılmasıyla birlikte tekkelerdeki şeyh ve dervişler için yeni bir süreç başlamıştır. Uygulamaya göre birçoğu yıkılan, el değiştiren ve yeni uygulamaya tabi tutulan tekkeler göz önünde bulundurulduğunda tekkelerle bağlantıları kopmuştur. Bu kopuş şeyh ve talip topluluklarını meydan açmaktan ve hizmet yürütmekten alıkoymamıştır. Topluluklar, resmi olarak tekke diye tanımlanan alanın

dışında erkânı sürdürmeye devam etmiştir. Yasaklı yıllarda meydan açılıp talip topluluklarının hizmeti devam ettirmesi iki erkânla olmuştur. Kadimden gelen her iki erkân da uygulanmıştır. Fakat adlandırma olarak Balım Sultan Erkânı adıyla bizatihi tekkede hizmet eden "mücerred" derviş ve babaların sürdürdüğü erkâna bağlı olunması yeni bir erkân gibi algılanmıştır. Bu uygulama hem bir tartışmayı başlatmış hem de aynı erkâna bağlı toplulukların isimlendirilmesinde farklılığa neden olmuştur. Oysa Balım Sultan Erkânı adıyla yeni uygulamayı takip eden toplulukların "meydan açılması veya âyin-i cem"lerinde neredeyse hiçbir fark bulunmamaktadır. Bu yeni erkânı uygulamaya koyan ve çok geniş bir alanda gerçekleştirilmesi için çabalayanların başında Şehitlik Tekkesi babası Nafi Baba bulunmaktadır.

Nafi Baba, Rumelihisarı'nda Şehitlik Tekkesi olarak bilinen ve 1826 yılında kapatılan tekkede hizmet yürütmektedir. 1826 yılında tekke kapatıldığında babası Mahmud Baba ve beraberindeki dervişlerle birlikte altı yıllığına Kayseri'ye sürülmüştür. Bu dönemdeki faaliyetleri nedeniyle Mahmud Baba tekkesi olarak da tanınmıştır. Mahmud Baba'nın vefatı ardından oğlu Nafi Baba hizmeti yürütmeye devam etmiştir. Nafi Baba halifelik icazetini Ali Tûrabi Dede Baba'dan Hacı Bektaş Tekkesinde almıştır. Rumelihisarı'ndaki Şehitlik Tekkesi, Mahmud Baba Tekkesi olarak anıldığı gibi Nafi Baba'nın faaliyetleri nedeniyle Nafi Baba Tekkesi olarak da anılmaktadır (Birinci, 2010, ss. 59-62; Maden, 2019, ss. 165-179).

Görsel 1: Şehitlik Tekkesi Şeyhi Nafi Baba

"Nafi Baba'ya Ait

Rumelihisarı'nda Şehitlik Tepesinde (Seyyîd Bedreddîn Baba-yı Velî) Dergâh-ı kudsiyyet-i iktinâhında (1277) tarih-i hicriyesinden beri postnişin bulunan ve ahiren tebdil-i câme-i nâsut eden sanadid-i tarikat-ı Bektaşîye'den ve zurefay-ı asırdan meşhur "Abdunnafi Baba'nın tasvirini kare u kariilerimize takdim ediyoruz.

Nafi Baba merhum âbay-ı nâzeninden sahib-i divan Tûrabi Ali Baba'nın halifesi ve yine meşahir-i zurefadan "Mahmud Baba"nın mahdumlarıdır. (1267) tarihinde vasıl-ı sırrı hilafet olmuşlar ve elli üç sene dergâh-ı mezkurede neşr-i âyin-i tarikatla meşgul bulunmuşlardır. En eski Bektaşî Baba'sı olduğu için (Halife-i kadim) namıyla yâd olunurlardı. Sultan Abdulmecid cennetmekân ile mülaki olmuşlar ve kudemâ-yı rical-i devletten birçoklarını irşad eylemiştir.

Nafi Baba'nın intikaliyle zurefat-ı kadimenin bir rûknü yıkılmış addolunur, bazı mutasavvıfane ve âşıkane eş'arı vardır. Mahdumları "Mahmud Bey Baba" fazl u kemalatı, garb u şark felsefesindeki ihataları ve bahusus Çağatay, Uygur lisanlarına ait tetkikatıyla meşhurdur. el-Hâletu hâzihî, postnişin-i dergâhtır. "Seyyid Burhaneddin Hüseyini" Efendi hazretleri Nafi Baba'nın rihletine bu tarihi söylemişlerdir:

Geldi Hüseyini rikkate, tarih yazdı rihlete

Gitti bezm-i vuslata Mevla deyip Nafi Baba, 1330" (Yirminci Asırda Zekâ, 1328, ss. 245-246).

Babağân Bektaşîlerinin kapatılan tekke ve şeyhlerine nasıl ulaştıklarına dair birkaç örnek vermekte fayda bulunmaktadır. İstanbul'da Pir Mehmet ve Ali İlhamî'nin, Amuca topluluğundan Bulgaristan'ın Eski-Zağara (Stara-Zagora) ilçesine bağlı Yenişarköy (Gorno-novo-selo), köyünden Abdal Ahmet'in, Bulgaristan Hasköy'de Otman Babalı Mihman Dede ve Deliorman ve çevresinde Abdurrahman Dede ve Ahmet Baba'nın nasip almaları benzeri bir süreçten geçtiklerini göstermektedir. Hatta yukarıda isimleri sayılan şeyhlerin nasip aldıkları çevrenin de benzerliği veya birbirleriyle bağlantı ve ilişkilerinin olduğu dikkatlerden kaçmıştır. Hacı Bektaş Veli Tekkesine bağlanarak Bektaşî Tekkesi adıyla faaliyet yürüten şeyhler, yeni faaliyetleriyle alan ve hedef kitlesini genişleten Babagan Bektaşî babalarından nasip almıştır (Taşğın, 2018, ss. 43-48; 138-139). Aynı dönemi yaptığı araştırma ve gözlemlerle aktaran Vahit Lütfi Salcı, konu, aktörleri ve gerekçeleriyle birlikte değerlendirerek kayıt altına almıştır. Salcı'nın Amuca kabilesiyle ilgili aktardığı pasajıyla da burada dikkat çekilen konuyu izah etmektedir.

"Sülûkları:

Bu kabile, en çok Kırklareli vilayetinde kesafet üzere olduklarından bu vilayet ahalisi bu "amca"ları derhal tanırlar ve onlara Kızılbaş ismini vermişlerdir. Hâlbuki bu isim bir cihetten doğru, fakat diğer cihetten yanlıştır. Bunlar iptida "Bedreddini" imişler. Bunlara ayin telkin üzere Bulgaristan'daki "Yenişar" kazasından ve kabilesinden ulular gelirmiş. Bu mezhep ulularına "Kalfa" derlermiş. O zaman bu Kalfaların en ulusu ve en nüfuslusu Ahmet Abdal Baba isminde bir zat imiş.

Bütün bu kabile bu zattan inabe alır olmuştur. Rus muharebelerinde İstanbul'a vaki olan umumu hicrette bu Ahmet Abdal Baba İstanbul'a

Rumelihisarı'ndaki Bektaşî Tekkesine müdavim ve misafir olmuş. Münevver bir zat olduğu söylenen Ahmet Abdal Baba, tekke şeyhi Nafi Baba ile ve bir diğer tekkeye müdavim mürşitlerle olan temaslarında Bektaşîliğin akla ve mantika daha yakın bir tarik olduğuna kanaat hâsıl ederek Nafi Baba'dan inabe ve icaze almıştır.⁴

Harbin hitamında halk tekrar memleketlerine döndükleri zaman Ahmet Abdal Baba da kendisine en ziyade muti olan müritlerden başlayarak böylece Amca kabilesinin ileri gelenlerini Bektaşîliğe sokmuştur.⁵ Hicri 1305 senesinde ise Kanber Baba ahfadından Ârız Baba denmekle meşhur, çiftliğin varisi ve sahibi olan Tevfik Bey Baba türemiş. Çiftliğe orak biçmeye giden bu kabile efradıyla Tevfik Bey Baba'nın teması üzerine, aynı zamanda şair ve tarihçi olan bu zat, bu kabile atalarının öz Türk olup Horasan'dan Seyit Ali Sultan ve Otman Baba ile beraber fütuhata gelenlerden Somuncu Baba'nın çocukları olduklarını ve atalarının Bektaşî oldukları halde kendilerinin Kızılbaş yollarında gitmelerinin doğru olmayacağını söyleyerek ve vesikalara müsteniden ispat ederek bu kabilenin birçok efradını da kendisine intisap ettirmiştir.

Tevfik Bey Baba, Kırklareli'nde, alenen okunan ezanı ve hocaları tahkir ettiği için Şer'î şerife mugayir ve dilhahı âliye muhalif harekâtından dolayı 1312 senesinde Trablusgarp'a sürgün edilmesi üzerine⁶ arkasından, kayınpederi gibi şair ve mürşit olan Servet Bey Baba ve Sarı Şabanlı Mestan Bey Baba ve daha sonraları Kılavuzlu köyünden Ahmet Abdal Baba'nın iki mahdumu Hüseyin ve Şaban Sırrı Babalarla yine Amca kabilesinden Âlim Şah Ahmet Baba ve Kızılıcık Dere Köyünden Vehbi Baba, müteakiben de Mehmet Fahri Baba yetişerek ve İstanbul'dan da perakende, seyyah babalar gelerek bu kabile halkını kahir bir ekseriyetle Bektaşî yapmışlardır.

Kabilede eski Bedreddin tarikatında kalanlar olduğu gibi, her iki tarikte de durmayarak, Arzulu Köyü halkı gibi beş vakit namazını kılan mutaassıp sofu olanlar da vardır. Fakat ne olursa olsun halk bunların hepsine birden Kızılbaş ismini vermiştir.

Bununla beraber, bugünkü kabile halkı, bütün eski adet, kıyafet ve türelerinden bir şey feda etmeyerek Bektaşî tarikine uydurmuşlar ve hayatlarını şimdiye kadar böyle süre gelmişlerdir" (Salcı, 1932, s. 3; Salcı, 1942, ss. 311-313).

Yukarıda aktarılan konunun izahını şahitleriyle yapılan görüşmelerden yola çıkarak Abdal Ahmet Baba hakkındaki biyografik çalışmada aktarılmıştır. Abdal Ahmet Baba, 1822 veya 1827 yılında Eski Zağra'ya bağlı Yenişarköy Köyü'nde doğmuştur. Abdal Ahmet Baba, 2 Ağustos 1902 yılında Tekirdağ Kılavuzlu Köyü'nde vefat etmiştir. Abdal Ahmet Baba, Şevket Baba isimli bir Bektaşî babasıyla sohbeti ardından İstanbul'a gitmiş ve İstanbul'da Bektaşî çevreleriyle münasebeti neticesinde nasip almıştır. İstanbul'da eğitimini ikmal ettikten sonra Bulgaristan'daki köyüne 1868⁷ yılında dönmüştür. 1877 yılında (halk arasında 93 Harbi olarak ifade edilen zamanda) Tekirdağ'ın Süleymanpaşa ilçesine bağlı Kılavuzlu Köyü'ne

⁴ Vahit Lütfi Salcı, "Trakya'da Türk Kabileleri", *Bartın*, 20 Kânunuevvel 1932, No 375, s. 3.

⁵ Ahmet Abdal Baba, Kılavuzlu köyünde kendi adı ile anılan aile kabristanlığında meftundur.

⁶ Tevfik Bey Baba, menfasi bulunan Trablusgarp'ta vefat etmiş ve orada defnedilmiştir.

⁷ Amuca Toplumun Balım Sultan Bektaşîliğine geçtiği yıl sözlü kayıtlarımıza göre 1868 yılıdır. Köyümüz yaşlılarından merhum Hüseyin Pamuk (Pamuk Dede) ve merhum Halife Cafer Tuncay Baba bana her ikisi de 1868 tarihini söylediler. Çeşitli araştırmacılar Dedem Abdal Ahmet Baba'nın Bektaşîliğe geçişi yani nasip tarihi ile göç ettiği tarihi karıştırmışlardır. İki tarih arasında 9 yıl farkı vardır.

gelmiştir. Kendisinin de içerisinde yer aldığı Amuca kabilesi tarikat olarak Bedreddinî ve Gülşeni'dir.⁸ Amuca kabilesi arasında yürüttüğü faaliyetler neticesinde Abdal Ahmet Baba tarafından Bektaşî meydanına devam eden topluluklar haline gelmiştir. Abdal Ahmet Baba'nın bu meselelerde danıştığı ve kendisine yardım eden kişi ise Molla Ahmet'tir (Engin, 2000, ss. 106-112).⁹

Ayrıca adı hariç kendisi hakkında bilgimiz olmayan Hacı Ahmet Baba, Lüleburgaz ilçesinde Mücerred Yüzbaşı Tayyar İnanlı Baba, yine Tekirdağ'ın Süleymanpaşa ilçesine bağlı Kılavuzlu Köyü'nde 1983 yılında Halife Baba olan 1991 yılında Hakk'a yürüyen Cafer Tuncay Baba'nın Bektaşî yolu erkânına hizmetleri herkes tarafından bilinmektedir.

1. Mehmet Tevfik Bey Baba'nın Hayatı

Mehmet Tevfik Bey Baba, Kırım'ın Bahçesaray şehrine bağlı Özenbaş köyünden İstanbul'a göç eden Hacı İsmail Ağa ile Hatice Hanım'ın oğludur (Salcı, 1938, s. 1). İstanbul'un Vezneciler semtinde 1837 [H 1252] yılında doğmuş ve 15 Ekim 1896 [2 Teşrinievvel 1313] yılında Trablusgarp'a sürülmüş ve 2 Ekim 1899 yılında Trablusgarp'ta vefat etmiştir.¹⁰ Mehmet Tevfik Bey Baba, Trablusgarp'ta sürgünde iken felç geçirmiş ve yatağa mahkûm olmuştur. Torunlarından Dr. Tevfik Özenbaş, Libya'da çalıştığı dönemde Tevfik Bey Baba'nın Trablusgarp'taki mezarını araştırmış ancak mezarı hakkında herhangi bir ize ulaşamamıştır.

Mehmet Tevfik Bey Baba, anne ve baba tarafından Kırım Tatarı'dır. Mehmet Tevfik Bey Baba, ailenin tek evladı olup doğduğu şehir olan İstanbul'dan dokuz yaşında ayrılmış ve Kırklareli'ne gelmiştir.

Kırklareli iline bağlı Âriz Baba ve Kanber Baba zaviyelerinin emlak arazisi 29 Zilhicce 1255 [4 Mart 1840] satışa çıkarılmıştır (BOA, C..EV.. 166 – 8263; Maden, 2020, ss. 235-236). Babası Hacı İsmail Ağa, bu araziye ilk satın alanlardan almış ve ölümü üzerine dokuz yaşındaki tek evladı Mehmet Tevfik Bey'e 19 Safer 1261 [27 Şubat 1945] miras yoluyla kendisine verilmiştir (BOA, MAD, 9771-45; Özenbaş, 2001, ss. 14-15).¹¹

⁸ Gülşeni lakabının öyküsü: Bu gün nasıl bazı tarikat liderlerinin kabirleri ziyaret ediliyorsa, o günlerde de Şeyh Bedreddin' in türbesi pek çok kişi tarafından ziyaret ediliyormuş. Buraya gelen Amuca Kabilesi'ne mensup Bedreddin'i muhipleri kestikleri kurbanların yününden ördükleri eşyalara Gül motifleri işliyorlarmış. Bunları da Şeyh Bedreddin'in türbesine bırakıyorlarmış. Zamanla türbenin pek çok yeri gül motifleri ile dolmuş. Öyle ki bu desenler, kilimlere, yağlıklara, her türlü eşyaya işlenmiş. Bedreddin'i tarikatına mensup olanlar hâlâ, gül Şeyh Bedreddin'in kokusu tarikatı diyorlar. Zaman içinde bu topluluğa mensup kişilere Gül Sevenler, Gülü Sevenler, Gülcüler, anlamına gelen Gülşeni (Gülşani) denilmeye başlanmış.

⁹ Molla Ahmet'in yola hizmeti önce rehberlik daha sonra derviş olarak devam etmiştir. Molla Ahmet'in soyu Tekirdağ'ın Süleymanpaşa ilçesi Kılavuzlu Köyü'nden İstanbul Beşyüzveler semtine 1970'li yıllarda göç etmişlerdir.

¹⁰ Torunlarından İlhan Özalp'ın verdiği bilgilerde ölüm tarihi 1898'dir.

¹¹ İlhan Özalp. 1926-2005. Tevfik Bey Baba'nın torunlarından Muhittin Özenbaş'ın kaleme aldığı Âriz Baba ve Kamber Baba çiftlikleri yazısını sadeleştirip bize göndermişti. Ruhu şad olsun. Aynı yazının Âriz Baba ve Tekkeşeyhler (Ulu Konak) çiftliklerinin kısa tarihi adıyla 2001 yılında Edirne'nin Yöre Dergisinde yayımlamıştır.

Âriz Baba ve Kanber Baba, Bektaşî tekkelerinin adıdır.¹² Yeniçeri Ocağı'nın lağvedilmesinin ardından Bektaşî tekkelerinin kapatılması üzerine bunların bütün malları devlet tarafından ihaleye çıkarılıp satılmıştır. Bu çiftliklerin sınırları el konulması kararı ardından 27 Rebiyülahır 1246 [15 Ekim 1830] yılında yapılmıştır (BOA. MAD. 9773-121). Bu ilk satışta tekke ve arazilerini Rıkabı Hümayun Kaymakamı Ahmet Hulusi Paşa (Eyüplü Meşhurlar, Cilt 2, 2015, ss. 34-35) tarafından çocukları için satın alınmıştır. Daha sonra Ahmet Hulusi Paşa'nın çocukları mevcut emlak ve araziye Kırmılı Hacı İsmail Ağa'ya satmıştır. Ahmet Hulusi Paşa tarafından oğulları İbrahim Esat ve Mehmet Emin Beyler için satın alınmıştır (BOA. MAD. 9776-169). Bu çiftliklerin sınırları 1831 yılında Edirne İli Havsa İlçesi hâkimliği tarafından tespit edilip tapular verilmiştir. 1831 yılında adı geçen beylerden Kırmılı Hacı İsmail Ağa satın almıştır. 1838 yılında yeniden tapusu verilmiş ve çiftliklerin çap belgeleri bundan önce tarihinde adı geçen mahkeme tarafından karara bağlanmıştır (Özenbaş, 2001, ss. 14-15).

Kırım göçmeni olan Hacı İsmail Ağa 1261 Şaban ayında vefat etmiştir [Eylül 1845].¹³ Çiftlikler dokuz yaşında olan oğlu Mehmet Tevfik Bey'e kalmıştır. Mehmet Tevfik Bey'e miras kalan arazilerin devri resmi olarak 19 Zilhicce 1261 [19 Aralık 1845] yılında yapılmış ve kendisine tapu verilmiştir. Bu defa Âriz Baba ve Kanber Baba (diğer adıyla Tekke Şeyhleri) çiftlikleri gelirinden aşar vergisi istenmiştir. Mehmet Tevfik Bey mahkeme kararına göre aşar vergisinden muaf olduğuna dair dilekçe vererek itirazda bulunmuş (Ek 1). Bunun üzerine Edirne Valiliği, Maliye Bakanlığı'ndan emir ve bilgi talep etmiştir.

Mehmet Tevfik Bey Baba, mevâfiden Hacı Hüsnü Bey'in kızı ile evlenmiş ve evlendikten sonra Bektaşî tarikatına intisap etmiştir. Mehmet Tevfik Bey Baba'nın Emine Hanımla evliliğinden Hatice Servet ve Fatma Hürmüz isminde iki kızı vardır. Hatice Servet Hanım (1860-1883), Faik Efendi ile evlenmiştir. Hatice Servet Hanım'ın vefatı üzerine Faik Efendi, Emine Hanım ile evlenmiştir. Faik Efendi'nin baba bir, anneleri ayrı Nahide ve Emine İsmet isminde iki kızı vardır. Mehmet Tevfik Bey Baba'nın diğer kızı Fatma Hürmüz Hanım (1856-1913) ise Ahmet Servet Bey ile evlenmiştir. Hem Fatma Hürmüz Hanım hem de Ahmet Servet Bey şair olup ve şiirleri bulunmaktadır (Salcı, 1949, ss. 54-55). *Nevha-i Dil* isimli eserini de yayınlayan Ahmet Servet Beyin babası da çok iyi bir şair olmakla beraber Selami Bey olarak da bilinmektedir (Salcı, 1938, ss. 200-201). Fatma Hürmüz Hanım ve Ahmet Servet Beyin Mehmet Muhittin Bey (1875-1942) ve Fatma Hüsnüye Hanım isminde iki çocuğu olmuştur (Revnakoğlu, B148/1-5; 159-160).¹⁴

¹² Saha çalışmaları esnasında Tekke Şeyhler (Ulu Konak) köyü ziyaret edildiğinde Kamber Baba'nın mezar taşları düzensiz ve yıkık halde idi. Tekke mezarlığı köy mezarlığı halini almıştı. Ulukonak Köyündeki tekke padişah fermanı ile yıkılması sonrası bu hale geldiği sanılıyor. Âriz Baba Köyündeki yatırın yanında Tevfik Bey Baba'nın soyuna ait mezarlar vardır. Mezarlık tapusu halen Tevfik Bey Baba'nın soyuna aittir.

¹³ Hacı İsmail Ağa, Türkiye'ye hicretinden sonra Kırklareli'ne bağlı Tekke Şeyhler ve Ariz Baba çiftliklerini satın almış olduğundan kendisinin vefatı üzerine oğlu Tevfik Bey cenazesini Trakya'ya nakletmiştir.

¹⁴ Revnakoğlu, Cemaleddin Server, Revnakoğlu Arşivi Süleymaniye Kütüphanesi, No: B 148/1-5; 159-160. Özellikle Salcı'nın bütün çalışmalarından bir kısmının kopyası ve çalışmalarının özeti yer almaktadır.

Mehmet Tevfik Bey Baba'nın mürşidi, Filibeli Maruf (Bağdadizade Mehmet Efendi)'dur.

Görsel 2: Mehmet Tevfik Bey Baba'nın Dervişliği

Bektaşî tarikatına intisaptan hayli zaman sonra Mehmet Tevfik Bey Baba babalık icazeti almıştır. Babalık icazeti ardından Mehmet Tevfik Bey, "Mehmet Tevfik Bey Baba" olarak anılmaya başlamış ve bu isimle de meşhur olmuştur. Tevfik Bey Baba'nın Bektaşîliğe geçişinde mürşidi yani nasip aldığı kişi Filibeli Maruf (Bağdadizade Mehmet Efendi)'tur. Ayrıca Halife Nâfi Baba'dan mürşitlik icazetnamesi almıştır.

Görsel 3: Mehmet Tevfik Bey Baba Babalık Kisvesiyle (Okyay Özenbaş Arşivi)

Mehmet Tevfik Bey Baba, aynı zamanda bir masonudur. Ceylan derisi üzerine yazılmış 1275 tarihli bir mason diploması olduğunu torunu Muhittin Özenbaş bildirmektedir (Salcı, 1940, s. 53). Mehmet Tevfik Bey Baba, 40 yaşındayken çıkan 93 Harbinde savaşmış, eski Sivastopol muharebesinde, kendisi tarafından işçileri temin edilmiş olmak suretiyle yirmi atlı ile gönüllü olarak iştirak etmiştir. Ayrıca kendisinin eyalet ordusu subaylarından olduğu da bilinmektedir. Herhalde onun, bu sıfatına güvenerek vaiz ve papaz ve hahamları azarladığı düşünülmektedir. Rusların, Trakya'yı işgali döneminde Mehmet Tevfik Bey, Rusların tekke, türbe ve önemli eserlere yönelik yıkım ve yanlış bilgi vermesi karşısında girişimde bulunmuştur. Trakya'daki Babaeski kasabasında bulunan Sarı Saltık hakkında incelemeler yaparak bu büyük Türk fatihinin 93 harbinde (1877), Rusların işgali esnasında tekkesinin Aya Nikola olduğu iddiası ile kiliseye tahvil olunarak bir kule yaptırılıp çan takılması üzerine Ruslar nezdinde teşebbüslerde bulunmuştur. Sarı Saltık'ın Türk olduğunu ve makamının Türk evliyası makamı bulunduğunu ispat ederek çanı indirdiği eski Edirne Vilayeti dosyalarında olduğu gibi bugün sağ bulunan torunu Muhittin Özenbaş da teyit etmektedir. Ayrıca korku ve ümit dengesini ümit aleyhine ve korku lehine bozan Müslüman, Hıristiyan ve Musevi din görevlileriyle sık sık tartıştığı da bilinmektedir. (Salcı, 1940, s. 53).

Bazı kaynaklarda Mehmet Tevfik Bey Baba ile karıştırılan Derviş Tevfik ise Bektaşî nasibini Nuri Baba'dan almıştır. Derviş Tevfik mürşit yani baba olmamış ve baba yardımcısı denilen dervişlikte kalmıştır. Bazı kişiler ünlü Bektaşîlerden nasip almaları ile de anılır ve bu da Bektaşîlikte önemlidir. Bu uygulamadan çıkan sonuca göre Mehmet Tevfik Bey Baba ile Derviş Tevfik aynı dönemde yaşayan ve şiirleri incelendiğinde farkları belli olan Bektaşîlerdir.

Görsel 4: Mehmet Tevfik Bey Baba¹⁵

Mehmet Tevfik Bey Baba, Bektaşî tarikatına mensup olup nasip alınca kayınpederi haberdar olmuştur. Bu durumdan çok fazla rahatsız olan kayınpederi, kızının damadından boşanması için zorlamış ancak bunu başaramayınca yalancı şahitlerle mahkemeye başvurmuştur. Ancak mahkemede de muvaffak olamamıştır (Salcı, 1949, s. 74).

¹⁵ İlhan Özalp, "Ariz Baba-Kanber Baba", *Yöre*, Sayı 54, Yıl 2001, s. 10.

Kanber Baba Tekke ve Türbesi Tekkeşeyhler yani Ulu Konak köyündedir. Kanber Baba Tekkesi, Bektaşî Tekkelerinin kapatılması için verilen fetva ve fermanla yıktırılmıştır (Ek 1).

Mehmet Tefvik Bey Baba, ezana hakaret ettiği veya yeni bir din kurduğu iddiası ile ilgili yapılan dedikoduların şikâyete dönüşmesinin ardından yapılan tahkikat sonucu tutuklanmıştır (BOA. Y..PRK.UM.. 27 – 14;). Bu şikâyet ve iftira kampanyasında bulunanlar ise Tekkeşeyhler Köyü'ne komşu olan Deveçanağı, Ertuğrul (Kızılıckdere) ve Karıncak isimli köylerin muhtarları ile bu muhtarların yanlarına aldıkları kişilerden oluşmaktadır. Süreç içerisinde şikâyetler daha da ileri boyutlara ulaşmış ve Âriz Baba ve Kanber türbelerinin içerisinde bulunduğu arazinin mülkiyeti dahi sorgulanmış, Caferî Mezhebi ve sapık fikirlerini köylere yaydığı ileri sürülmüş hatta kendisine inananların isimlerinin yer aldığı bir liste de verilmiştir. Bu liste, Deveçanağı, Ertuğrul ve Karıncık köy ahalisinden oluşmaktadır. Böylece Bektaşî olmasından öte, Caferî Mezhebi ve ardından sapık bir din ve mezhep kurduğu, safdil olarak nitelenen insanları aldatıp kendisine bağladığı, onlardan para topladığı gibi ayrıntılı iftira ve dedikoduya başvurulduğu görülmektedir. Edirne Valisi'nin taraf olarak sadâretle yaptığı yazışmaların sonucu, Mehmet Tefvik Bey Baba'nın aleyhinde olmuştur. Edirne Valisi'nin yaptığı bu yazışmalar neticesinde oluşturulan bir komisyon ile Mehmet Tefvik Bey Baba hakkında soruşturma başlatılmış ve Mehmet Tefvik Bey Baba üç defa sorguya tabi tutulmuştur. Bir yandan Mehmet Tefvik Bey Baba'nın sahibi olduğu arazilere el konulması için çalışmalar yapılırken diğer yandan iftira ve dedikodu yoluna başvurarak kamuoyu oluşturulması ise işlemin tepki çekmeden kolayca yürütülmesini sağlamıştır (BOA. Y..PRK.UM. 28-38). Tefvik Bey Baba, sorgusunun tamamlanmasının ardından Trablusgarp'a sürgün edilmiştir.

Mehmet Tefvik Bey Baba hakkında Edirne İstinaf Mahkemesi Reisi ve Maarif Müdürü mührüyle hazırlanan sorgu metinleri üç adettir. Bu metinlerden ilki aşağıda verilmiştir (bkz. Ek-5). Buna göre:

"Âriz Baba Şeyhi demekle Mütearif Edirneli Tefvik Bey hakkında birinci defa olarak tutulan vara-i isticvâbıdır. Fî 3 Safer sene 311 ve fi 3 Ağustos sene 309 [16 Ağustos 1893].

Sual: İsminiz nedir?

Cevap: Tefvik

Sual: Pederinizin ismi nedir?

Cevap: İsmail

Sual: Kaç yaşındasınız?

Cevap: Tarihi viladetim elli ikidir.

Sual: Müteehhil misiniz?

Cevap: Müteehhilim.

Sual: Nerede sakinsiniz?

Cevap: Kanber Baba Çiftliği ve Kırk Kilise Kasabasının Kara Karakaş Mahallesi ve Dersaadet'te Haydar civarında Âşık Paşa Mahallesi.

Sual: Bunlardan başlıca ikametgâhınız neresidir?

Cevap: Yaz mevsiminde Kanber Baba Çiftliği'nde ve Kırkkilise (Kırklareli) ve Dersaadet'te mahallat-ı mezkûrede ve şu kadar ki senenin kısmı küllîsini Kanber Baba Çiftliği'nde geçirmekteyim.

Sual: Âriz Baba Çiftliği'ne gitmez misiniz?

Cevap: Bazı kere giderim. Yani ayda bir defa evvelce ikametgâhım Âriz Baba ve Edirne idi. İstilada harap olması cihetle ikametgâhımı Kanber Baba Çiftliği'ne tahvîl eyledim.

Sual: Maskat-ı ra'sınız neresidir?

Cevap: Dersaâdet'in Şehzadebaşı'nda Ağa Yokuşu'nda tevellüd etmişimdir.

Sual: Pederiniz merhum ne iş ile meşgul idi?

Cevap: Mezkûr Kanber Baba ve Âriz Baba Çiftlikleri'ne mutasarrıf olup umûruyla meşgul idi.

Sual: Pederiniz okuryazar ulemadan bir zat mı idi?

Cevap: Ulemâdan idi.

Sual: Pederiniz turuk-ı âliyeden birine intisabı var mı idi?

Cevap: Bilmiyorum.

Sual: Bu bâbda mesmuatınız ne merkezdedir?

Cevap: Tarikat-ı Nakşibendî'ye müntesiplerinden olduğunu işitiyorum.

Sual: Acaba postnişin-i meşâyihdan mı idi?

Cevap: Bilemem.

Sual: Pederiniz merhûm aslen nereli idi?

Cevap: Kırım'da Bahçesaray civarında Örenbaş karyesi ahalisinden idi.

Sual: Dersaâdet'e ne vakt hicret etmişler idi?

Cevap: Altmış yetmiş yıllık bir şey olduğu cihetle bilemiyorum. Fakat pederin pederi Dersaâdet medreselerinden bilmediğim bir medreseye tahsil-i ulum için göndermiş olduğunu işitiyorum.

Sual: Evvelce zikr ettiğiniz çiftlikler kimin uhdesindedir?

Cevap: Pederimden hasebu'l-verâse bana menkuldür.

Sual: Cihet-i tasarrufunuz nedir?

Cevap: İ'lamât-ı Şer'iyeye ve ferman-ı aliye ile.

Sual: Pederinizin sizden başka zükür ve inas evladı var mı idi ve bir can mı idiler?

Cevap: Benden büyük iki evladı var idiye de pederimin vefatından mukaddem vefat etmişlerdir.

Sual: Mezkûr Âriz ve Kanber Baba Çiftlikleri zâviye midir, yoksa sair suret ile tasarruf edilir emlaktan mıdır?

Cevap: Bu çiftlikler ile Rumeli Şarkı dâhilinde kalan Gaib Baba Çiftliği zaviyesi Cennetmekân Sultan Mahmut Han Hazretlerinin saltanatında bilcümle tekaya-yı Bektaşiyeye'nin ilgası sırasında mezkûr zaviyeler hazine-i celile-i maliyeden ber-vech mülkin bi'l-müzayade Hulusi Ahmet Paşazadeleri furuhat ile onlardan da pederim iştirâ eylemiş ve pederimden bana intikal etmiştir.

Sual: El'ân Kanber ve Âriz Baba Çiftlikleri'nde tekve ve zaviye gibi şeyler var mıdır?

Cevap: Âriz Baba da müşerref harap bir türbe olup çiftliğin ebniyası kâmilen istila zamanında harap olmuş ve Kanber Baba türbesi el'ân mamur ve çiftlik ebniyası da mevcuttur.

Sual: Buralarda bir ayin icra olunur mu?

Cevap: Hayır

Sual: Siz hangi tarîka mensupsunuz?

Cevap: Tarîk-i Bektaşiyeye'ye müntesibim.

Sual: Ensâbınız ne derecedir?

Cevap: Muhîblik ve dervişlik.

Sual: Böyle diyorsunuz ama Âriz Baba Şeyhi Tevfik Bey namıyla yâd

olunageldiğiniz cihetle ve bu menâsib ile şeyh olduğunuz anlaşılmaz mı ya?
Cevap: Sal-i sabavatımdan beri bu çiftliklere pederimden nail olduğum cihetle mezkûr Âriz Baba türbesinin civarında ayende ve revendenin sakin olmak üzere üç beş oda yaptırmış idim ve gelen ziyaretçiler o odalarda sakin olup it'am-ı taam edilir idi ve türbeyi ziyaret edip giderlerdi. Bu cihetten ismimiz Âriz Baba Şeyhi kalmıştır. Yoksa berat ile ve meşihat ile şeyh olmadığım kendimce malumdur.

Sual: Bu ayende ve revende dediklerini ne misill-ü âdemlerdir ve nereden gelirler nereye giderler?

Cevap: Kirkkilise'den ve Edirne'den ve etraf karyelerden Lüleburgaz'dan Babaeski'den ve bazen de der-âliyyeden türbe ziyaretine gelirler idi. Edirne civarında bu hal cümle indinde malumdur.

Sual: Bu türbe kimindir?

Cevap: Cümle indinde müslim-i evliyâullahtan bir zaviye-i makberdir.

Sual: Bu zat hangi tarikata mensuptur?

Cevap: Bu zatın hangi tarikata müntesip olduğunu bilemem. Ancak cennetmekân Sultan Mahmûd Han Hazretleri zamanında hedm olunan Bektâşî zaviyeleri derununda medfun imiş.

Sual: Acaba tarih-i vefatı hatırlınızda mı?

Cevap: Rivayete nazaran Rumilinin hın-i fethinde bu tarafa geçen asker-i İslâmiyye'den ve garratdan bir zat olduğu anlaşılıyor.

Sual. Türbenin züvvârı kimdir ve tanır mısınız?

Cevap: Ahaliy-i islamiyeden teb'ay-i devleti aliyyeden zukur ve inasdır. Hasul-ı âmâl zımminde yani adak tabir ettikleri bir maksat içindir. Gelip nezrettikleri şeyi ifa ederlerdi. Bunlardan bazılarını tanırım. Bunlardan Kırk Kilise'de Ali Efendiler ve Mustafa Beyler ve Havsa'dan Hacı Ahmet Efendiler ve Mustafa Ağalar Bostanlı karyesinden Mehmet Ağa ve Mestan Ağa bunlardan başka bilip bilmediklerim ve İstanbul'dan ise Edirne'ye memurin ile gelen zevat-ı kiramdan Muhlis Paşa merhum, Edirne Hâkimi Ruhi Bey, Vilayet Mektupçusu Esbak Ali Bey ve buna mümasil pek çok zevat gelip giderdi hepsi hatırımda değildir.

Sual: Beyan ettiğiniz çiftlikler sekenesinden ve kuray-ı müteccavir ahalisinden dahi mezkûr türbeyi ziyaret edenler var mıdır?

Cevap: Vardır.

Sual: İşitildiğine vuku'ân dahi ibran olduğuna göre bu ziyaretlerden başka bir de ayin-i tarîk icra olunuyor ve bunu da tarafınızdan merasim-i mahsusa-i tarik eda ediliyor?

Cevap: Karyeler ahailerinden tarika mensup âdemler yoktur balada beyan ettiğim vecihle ayin-i tarik icra olunamaz. Ebniya hareme mahsus odalardan ve gelen misafirlere ve nazırlara mahsus iki odadan ibarettir.

Sual: İcra-ı ayin olduğuna ve bir takım kimseler dahi tarîka duhûlüne davet edildiği haber veriliyor hâlbuki tarafınızdan verilen cevap bu ihtiyâran ile kabil-i te'lîf olmadığından bu bâbda hakika-i halde beyanı tekrar olunur.

Cevap: Benim şimdiye kadar bir ferde sen gel tarika intisap et ben şeyhim size inabe vereyim dediğim bir vakitte yoktur bir kimsede gelip bu tatad ettiğiniz karyelerden bana intisap etmemiştir.

Sual: İnâbeye ve tarikata duhula davet etmediğinizi bu karyelere (...) ¹⁶ etmenize nazaran sair mahallerden kimseleri dahil-i tarika etmeğe rağbet etmiş olduğunuz istinbat olunuyor. İşbu (...) ¹⁷ ma'kûl olabilecek nefsü'l-

¹⁶ Belgedeki hasardan dolayı ilgili kısım okunamamıştır.

¹⁷ Belgedeki hasardan dolayı ilgili kısım okunamamıştır.

emmâra mutabik gelecek surette bir cevap vermeniz iktiza ediyor?

Cevap: Zaman-ı istilada der-âliyyede altı yedi sene ikamet ettim. Bu esnada mezkûr çiftilerimin varatıyla tayin edegelir idim bundan altı sene mukaddem "konjesiyon" yani başıma teheccüm eden demden bir sekte-i dimağ hâsıl olup bundan elimde ayağıma bir hastalık arız olduğundan her ne kadar tedavi ettirdim ise de elan iade-i sıhhat edemedim. Şu iki üç yıldan beri harap bulunan Kanber baba çiftliğimi bir miktar tamir ettirip bera-yı tebdil-i heva orada sakin olmuştum ve her gün tedavi ile uğraşmakta olup hayatımdan nâ-ümîtm olmuşum bu sebepten ne dervişlikten ne şeyhlikten haberim yoktur. Sual: Bizzat îfâ-yı âyin edemediğiniz halde vekâleten ettirilebilir burasını da beyan ediniz?

Cevap. Ne vekâleten ve ne de asaleten icrâ-yı âyin etmekte bulunmadığımla beraber yalnız kendi arazi işlerim ile ve mutasarrıf olduğum köylerimin muhafazasıyla meşgulüm.

Soru: Kahveci Mehmet namında bildiğiniz bir kimse var mıdır?

Cevap: Böyle bir âdem bilmiyorum.

Sual: Kahveci Mehmet Ertuğrul karyesindedir. Güzelce düşününüz!

Cevap: Evet Ertuğrul karyesinde daima çiftçilik eder ve hayvan alır satar ve bana da hayvan toplar böyle sulak Mehmet Ağa namında bir âdem bilirim. Kahveci Mehmet Ağa dediğiniz bu âdemdir.

Sual: Bu Kahveci Mehmet muhiplerinizden ve ittihaz ettiğiniz tarihin tevsii murûclarından olduğu bildiriliyor. Ne dersiniz?

Cevap: Bu âdem köy adamlarından olup bunun tarîkata adam teşvîk etmek elinden dilinden gelmez. Bu Ertuğrul Karyesi ahalisi Rumeli şarkı cihetinde Kızılbaş tabir ettikleri ve cümlelerin bildikleri Gaibler ve Belören ve buna mûmâsil köyleri tabir olunur köyler ahalisindedir ki mezkûr karye Kızılbaş taifesine mensuptur.

Sual: Kuray-ı mütecevire ahalisinden bazılarını tarîk-i Bektâşiyye'ye sülûka davet etmiş ve etmekte bulunmuş oldunuz ihbar ve ihbaran vakıa-yı sahîh bir surette olacağı beyan ve ihtar olunuyor. Hâlbuki turu-ı âliyyeye intisap edenler aleyhinde böyle ihbârın ve şikayan-ı muhal olmadığı der-kâr iken hakkında böyle şikayâtı vukuunu icap ettiren esbabı acaba nedir?

Cevap: Balada beyan ettiğim vecihle tarîka kimseyi intisap ettirmeğe mecbur olduğum gibi kendimde sıfat-ı meşîhat dahi yoktur ve tekyenişin bir âdem değilim. Hakkımda edilen ihbârânın esbabını bilmiyorum.

Sual: Böyle teşvîkâtta bulunmadığınızı söylüyorsunuz amma hiçbir esasa müstenid olmadığı farz olduğu halde hakkınızda vaki olan şikayatin esbabı nedir?

Cevap: Kimse hakkında mucib-i şikayat-ı hal ve harekette bulunmadığım gibi şikâyeti mucib yer ettiğimde yoktur.

Sual: Tarikata dâhil olanlardan irşâdiye ve kurban namıyla hane başına birer lira ve birer ra's-ı koyun ve mürşit hakkı diyerek senevi nüfus başına beşer guruş ahz etmekte olduğunuz haber veriliyor, ne dersiniz?

Cevap: Bunları irşâda muktedir bir âdem olmadığım gibi ne para alırım ne kurban alırım bunlar da yalnız haberden ibarettir.

Sual: Size müntesip olanlar ezan-ı şerife kuran ve eday-ı salat olduğu zamanlarda "neuzu billah" tezyif ve tahkire ve envaı istihza ve bir takım ta'n-u teşnîye cür'et eyledikleri gibi ramazan şerif ve bayramlarda ifay-ı vaaz ve nasihat için kuray-ı merkûmeye gelen talebe-yi ulûmu tahkîr ve hatta tarîkata sülûk edenlerin evlatları bile mektebde bulunan çocuklara bir takım tarifât ve istihzalarda buldukları cümleten ihbarattandır. Bunlara da bir cevabınız var mıdır?

Cevap: Filhakika bunlar Şeriat-ı Muhammediye'ye itale-i lisan ettikleri tahakkuk ettiği halde bunlara şeran ve nizâmen terbiyesini hükûmet vermekten aciz kalmaz. Benim böyle sözlerden asla ve kata haberim yoktur. Ben insan ve İslam olduğum halde şer'e muhalif ne kendim hal ve harekette bulunur ve ne gayrıyla o yola teşvik etmem. Bunlar bir gark-u avza mebnîdir ki bu sözlerde Ertuğrul Karyesi'nden çıkıyor imiş.

Sual: Beyan ettiğiniz garaz-u gûz nedir?

Cevap: Belki ahalinin iki taraf olmasındandır.

Sual: Şu ifadenizden istihraç olunduğuna göre Ertuğrul karyesi ahalisinin yukarıda beyan olunan takımının böyle tezyîfât ve istihzâtta bulunduğu mütefehim oluyor ki bu suret sizce de tasdik olunuyor.

Cevap: Benim bunların ne ettikleri istizadan ve ne şer'i şerifi tahkirlerinden ilam ve kata bir ma'lûmanım ve ne de bir mesmû'âtım yoktur.

Sual: Fakat balada muharrer Ertuğrul Karyesi ahali beyinde olan münâferet ihbaran-ı mezkûreye sebep gösteriliyor idi, demek ki bu münâfirât var ve sizce malum olmak gerek?

Cevap: Ben arz ettiğim üzere bunların beyinde olan münâferetleri neye mebnî olduğunu asla bilmem.

Sual: Kimden tahsil-i ilim ettiniz?

Cevap: Edirne'de Konalı Mektebinde Hacı Mahmut Efendi'ye yazı yazdım ve Kur'ân okudum Kırîmî Abdullah Efendi namında bir hocadan ki on sal-ı sabavetimde Âriz Baba Çiftliği'nde hususi olarak validem merhumenin verdiği maaş ile tahsil-i ulum ettim.

Sual: Ne okudunuz?

Cevap: Sarf ve Nahiv okudum. Az çokta târîh mütâlaa eyledim.

Sual: Demek mütâlaa ile meşgulsünüz?

Cevap: Evet efendim!

Sual: Pekiyi ne gibi mütâlaât ile meşgulsünüz?

Cevap: *Kara Davut Altıparmak; Mir'at-ı Kâinat, Ravzatu's-Safa* bunlar gibi Tevârih-i atfika ile meşguliyette bulunuyorum.

Sual: Bu kitaplar kütüphanenizde mevcut mudur?

Cevap: Bazıları mevcuttur.

Sual: Tarfika müteallik başka kitaplarınız var mıdır?

Cevap: Yoktur.

Sual: Hiç mi?

Cevap: Hiç yoktur.

Sual: Tarfık-i Bektâşîyye'ye müteallik kitaplarınız var mıdır?

Cevap: Yoktur.

Sual: Bu çiftliklerin Bozavîyyeye merbut olduğu söyleniyor, bir yanlışlık olmamak için tashih ediniz.

Cevap: Bozavîyeler Çirmen Sancağı'nda Havas Mehmet Paşa Kazası'nda kâin Âriz Baba ve Kanber Baba ve kaza-i mezkûrede Gaibler Baba zaviyeleri namıyladır ki ba-ferman mülkiyet üzere pederimden bana irsen intikal etmiş ve bunlara dört bin altı yüz otuz altı gurus aşar bedeli namıyla Hazine-i Celile-i Maliyeden ahz edegelmekte iken bundan çend sene mukaddimeden beri verilmemekte o aşar-ı şerîyyesi dahi işte telmikte ve bu kerede emaneten idare olunmaktadır. Bunun izahını maliyeden gelen emirnameye iğraz ederek Havsa Kazası Kaymakamlığı'na verdiğim istidâda mûndericdir.

Sual: İşbu ifadenizi mutâlaa ederseniz de bir yanlışlık var ise tashih edelim.

Cevap: Okudum aynı ifadem vech ile olduğunu tasdik ederim. Fi 3 Safer Sene 311 ve fi 3 Ağustos Sene 309

Mezkûr çiftlikler sahibi
Mühür
Mumailleyh Tevfik Beyin isticvâb varakası olup beş sahifeden ibaret bulunmuş
tasdik kılınmış
Fî 3 Safer Sene 311 ve fî 3 Ağustos Sene 309
Müdüri-i Maârif, Müdüri-i Adâlet ve Mahkeme-i İstinaf Reîs-i Evveli
Edirne
Mühür."

2. Mehmet Tevfik Bey Baba'nın Ardından

Tevfik Bey Baba'nın sürülmesi ile çilesi bitmemiştir. Tevfik Bey'in ölümü üzerine varislerinden kızı Fatma Hürmüz Hanım ile torunu Emine İsmet Hanım'a araziler bu eksik ve problemlili haliyle kalmıştır. Bunun üzerine kızı Fatma Hürmüz Hanım ve torunu Emine İsmet Hanım da Edirne Valiliği'ne bir dilekçe sunarak adı geçen çiftliklerin devir işleminin yapılmasını talep etmiştir. Edirne Tapu Müdürlüğü dilekçeye, Maliye Bakanlığı emrine uygun işlem yapılması gerektiğini yazarak adı geçen çiftliklerin bağlı bulunduğu Havsa ilçesi yönetim kuruluna göndermiştir. Durum Havsa İlçesi yönetim kurulu tarafından incelenmiş, şahıs adına tapusu verilen arazinin doğrudan Fatma Hürmüz Hanım'a ve şimdikiye dek tapusu verilmemişken vergi borçları tahsil edilen kısmın ise mülkiyet hakkı ortak olmak üzere Fatma Hürmüz Hanım ile Emine İsmet Hanım'a verilmesi uygun görülmüştür. Bunun üzerine tapu dairesi Fatma Hürmüz Hanıma ferdi mülkiyet, Emine İsmet Hanım ile müşterek mülkiyet tapuları düzenlemiştir. Fatma Hürmüz Hanım 13 Ağustos 1913 tarihinde vefat edince mal varlığı oğlu Mehmet Muhittin Bey ile kızı Fatma Hüsnîye Hanım'a kalmıştır. Onlara tapu verilirken Emine İsmet Hanım'a da ortak mülkiyete ilişkin hisse senedi düzenlenmiştir.¹⁸

Nazif Karaçam, "Efsaneden Gerçeğe Kırklareli" adlı kitabında çiftliklerin 1914 yılında satıldığı kişinin adını Ahmet Badi Efendi'ye dayanarak "Ali" olarak vermektedir. Ayrıca ellerinde belge ile alınan arazilerin alınışlarını da şu şekilde anlatmaktadır: "Sahip olduğu çiftlikten büyük bir bölümü 1938'de Vali Hasip Koylan'ın şeffaf olmayan hareket ve tasarrufları sonucu elinden çok ucuz fiyatla alınması Muhittin Özenbaş'ı çok üzdü. Çiftlik toprakları da 1938 yılında Romanya'dan gelen göçmenlere dağıtıldı.¹⁹ Muhittin Özenbaş, 1942 yılında Ulu Konak Köyü'nde öldü" (Karaçam, 1995, s. 496).

3. Şair Tevfik Bey Baba ve Şiirleri

Mehmet Tevfik Bey Baba'ya ait olan nefeslerin çoğunluğu Vahit Lütfi Salcı'ya ait yazılardan ve Amuca toplumu muhiplerinin defterlerinden bulunmuştur. Ne yazık ki nefeslerin pek çoğunda kelime değişimleri

¹⁸ Bu bilgileri yazan Muhittin Özenbaş, sadeleştiren İlhan Özalp'tir. Not bu iki kişi Mehmet Tevfik Bey Baba'nın torunlarındandır. Bize Belgeyi ulaştıran İlhan Özalp'tir.

¹⁹ "Âriz Baba Çiftlikleri muhacirlerimiz için istimlak edilmek üzere valimiz çiftlik yerine kadar giderek tetkiklerde bulunmuştur" (Âriz Baba Çiftliği, Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi 20 Haziran 1938 Pazartesi. No 745). Romanya'dan gelenler içerisinde bugün Nakşi Dervişleri (Nakşibendî Bektaşileri) diye anılan bir Bektaşî grubu bulunmaktadır. (Engin, 2014, s. 320).

oluşmuş bazılarını Vahit Lütfi Salcı'nın makalelerinden düzeltme fırsatımız oldu. Nefeslerin sayıları kesin bilinmemekle beraber sayılarının bulunanların kat kat üstünde olması tahmin edilmektedir.

Çeşitli kişilerin nefes defterlerinden Tefvik Bey Baba'ya ait nefesleri toplamaya başladım. 2019 yılında kaybettiğimiz Kırklareli ili araştırmacı yazarlarından merhum Nazif Karaçam ile tanışmam sonrası bazı bilgileri ondan aldım. Bazı belge ve resimleri de arşivinden bana verdi. Tefvik Bey Baba hakkında *Nefes Dergisi*'ne o günün şartlarına göre çok kısa bir makale kaleme alınmıştır (bkz. Engin, 2000, ss. 119-120).

Besim Atalay da *Bektaşilik ve Edebiyatı* kitabında ve Amucalar'ın defterlerinde "Geda Tefvik" şeklinde kayıtlı mahlasını olduğu gibi aktarmıştır (Atalay, 1340, s. 117). Fakat eserin latin harflerine aktarımında "Hüda Tefvik" olarak imlası hatalı yapıldığından adeta yeni bir mahlası varmış gibi anlaşılmasına neden olmuştur (Atalay, 1991, ss. 182-183).

Tefvik Bey Baba hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmayan bazı araştırmacılar, eserlerini görünce ilk planda İstanbullu ve *Muzika-yı Hümayûn* eğitimi almış diğer Bektaşî şairi olan Tefvik Bey ile karıştırmış ve bu iki adaşı bir şahısmış gibi tetkikleri de tabiatıyla yanlış istikametlere yürümelerine neden olmuştur. Tefvik Bey Baba'nın "Cem olup her yerde güruhu naci" ve "Horasan mülkünden Rum'a geçenler" mısraı ile başlayan nefesleri Derviş Tefvik'e mal edilmiştir. "Açık kimlikleri ve yaşadıkları dönemleri belli olmayan Alevi Bektaşî şairleri" bölümünde aynı iki nefes "Hü Tefvik" olarak yayımlanmıştır. Bu iki nefes de Tefvik Bey Baba'ya aittir (Özmen, 1994, s. 304).

Mehmet Tefvik Bey Baba hakkında "Namık Kemal üslubunda şiirler yazan Tefvik Bey'in sert bir dili vardı. Üslubuna örnek şiir:

*"Hakikat-bin olan ârif ikilik perdesin görmez
Ki yalnız başına sultan olur rind ü kalenderdir."* (Peremeci, 1940, s. 288).

Mehmet Tefvik Bey Baba, yaşadıkları ve geride bıraktıkları dikkate alındığında veya hem korumak hem de geriye bırakmak istedikleri bakımından çabalarına rağmen, tam olarak tanıtılmış diyemeyiz. Pek çok nefesi hala günümüzde Bektaşî muhabbetlerinde söylenmektedir. Elimizde Tefvik Bey Baba'ya ait 26 nefes mevcuttur. Bazen mahlas olarak Geda Tefvik'i de kullanmıştır. Tefvik Bey Baba'nın farklı kaynaklardan tespit edilen şiirleri şunlardır:

1.
Açma zülfün aklım tarumar eyler
Havalandı gönül perişanedir
Ne eylerse bu bana yar eyler
Çekilen çileler imtihanedir

Urma tabip neşteri dil yaresine
Şu derdi aşkımın bak çaresine
Rahim kılmak ben bu bi çaresine
Lütfi kereminden bir ihsanadır

Derdinle efendim sarardım soldum
Bir haldeş oldun bilmem ne oldum
Cihanın içinde ben geda oldum
Bulunmaz ikrarı Hak bir tanedir

Yine dil mülkine düştü arık
Rahi aşkta kim olur bana refik
Aldanma kârhane devrine Tevfik
Uyanlar cümlesi hep divanedir

2.

Allah Allah deyip gel bu meydana
Can baş feda edip götür kurbana
Boyun eğip yüz sür Şah'ı Merdan'a
Erenler bu meydan er meydanıdır

İşittinse ey dil Mürşit pendini
Takı ver boynuna aşk kemendini
Varlığın soyunup kurtar kendini
Erenler bu meydan er meydanıdır

Bismi Şahtır cümlemizin penahı
Medet senden medet şahların şahı
Hoş nazarlar gör burada yüzü mahı
Erenler bu meydan er meydanıdır

Bu meydan da kelim atın sürme pek
Uyanmış çırağı cennet söndürme
İkrarına bağlan gönül gezdirme
Erenler bu meydan er meydanıdır

Uyansın çiraklar erkân kurulsun
Açılsın koncalar güller kokulsun
Sırrını ser eden cana aşk olsun
Erenler bu meydan er meydanıdır

Fakir Tevfik artık derdin bitmez mi
Hak erenler sana derman etmez mi
Bu sersemlik artık senden gitmez mi
Erenler bu meydan er meydanıdır.²⁰

3.

Aşk muhabbetle bizim erkândan
Gelin canlar abı kevser içelim
Kevserin sakisi Şahı Merdandan
Gelin canlar abı kevser içelim

Ders alıp mektb-i irfana gelip
Nûru nübüvetle imana gelip
Hûzuru Hazreti sultana gelip
Gelin canlar abı kevser içelim

²⁰ Bu nefes Kılavuzlu Köyü muhiplerinden merhum Hasan Uçan'ın defterinden alınmıştır.

Saki bu dem bizim imanımızdır
Mukavves kaşların Kur'anımızdır
Şeraben tahura erkânımızdır
Gelin canlar abı kevser içelim

Meclisimiz nûr-ı ziya değilmi
Yardımcımız bizim hüdâ değilmi
Bir vücuttan cümle eşya değilmi
Gelin canlar abı kevser içelim

Böyle kurulmuştur hükmü bidayet
Gerçek erenlerden gelsin inayet
Allah eder Tefvik bize hidayet
Gelin canlar abı kevser içelim.²¹

4.

Bir hüküm var gülistân-ı âdemde
Bana kuşdilini ta'lim eyledi
Vahdet şerâbını bağ-ı eremde
Hakikat tasını teslim eyledi

Gâhi mescid ,gâhı buthânedir dîl
Cam-ı musafadan mestânedir dil
Onsekizbin âlem kârhânedir dil
Tavrı tecelladan kelime eyledi

Yeter cânâ bize bu câmi vahdet
Şeriat tarikat sırrı marifet
Tefvik sen bu mezheb-i hakikat
Hamdülillah kalbi selim eyledi

5.

Cem olu her yerde güruhu naci
Allah bir Muhammed Ali çağırır
Naciler bilüptür sırrı mir'acı
Hünkâr Hacı Bektaş Veli çağırır

Erenler serdarı fatih-ül ebvâp
Müminlere Haktan buyruldu hitâp
Dergâhına şahın ettim intisâp
Dilde zikrim Kızıldeli çağırır

Hak Cemalin ezel görenler mail
Mekteb-i irfanda ders alan âmil
Sadık olan rûhlar insan-ı kâmil
Ervahı ezelden beli çağırır

Mürşit eteğin koymaz elinden
(Dâmenin Mürşidi koymaz elinden)
İsmi Haydar okur ezber dilinden

²¹ Mustafa Ozan'dan alınmıştır.

Mürteza babından cân-ü gönülden
Geda Tevfik seyden celi çağırır.²²

6.

Doğru yola bize talim etmeye
Gelin kardeş bir mürşide gidelim
Şeriata tarikata gitmeye
Gelin kardeş bir mürşide gidelim

Mürşit Cemâlidir beyti ilâhi
Hakikat kıblesi hem dil penahı
Marifetle olup sırrın ağâhı
Gelin kardeş bir mürşide gidelim

Münkir tarikatın inkârındandır
Âşık mürşidinin ikrarındadır
Müminler meydanda hak darındadır
Gelin kardeş bir mürşide gidelim

Çırağı evliya nurdan yanmaya
Gafletten gönlümüz uyanmaya
Cümlemiz kevserden içip kanmaya
Gelin kardeş bir mürşide gidelim

Mürşit gerek öz nefisini bildire
Ölmezden evvelce seni öldüre
Nuri ilah ile kalbin doldura
Gelin kardeş bir mürşide gidelim

Mürşittir bu yolu küşat edeci
Hem dört kapıyı icat edici
Müminleri Haktan irşat edici
Gelin kardeş bir mürşide gidelim

Tevfik ile Hakka gidelim daim
Dergâhı hüdada olalım hadim
Bir vücut olmaya hak ile kaim
Gelin kardeş bir mürşide gidelim

7.

Erenlerden budur nutuku nasihat
İncinme gel gönül tahammül eyle
Ne gelirse Haktan Hak'tır Hakikat
İncinme gel gönül tahammül eyle

Kûşe'i mihnette derd-ü firkatte
Diyar-ı gurbette ahühasrette
İstikamet göster cevru mihnette
İncinme gel gönül tahammül eyle

²² Bu nefes Refik Engin defterinden.

Sıtku sadakatle güzârı aşk ol
Geçip masivadan didar-ı aşk ol
Mansur gibi Hak' berdar-ı aşk ol
İncinme gel gönül tahammül eyle

Gafil olma uyan abu gafletten
Mümin olan hali değil mihnetten
Muhibbi sadıklar dönmez gayretten
İncinme gel gönül tahammül eyle

Er odur âlemde irfanı bilüp
Esrar dilinden mihmanı bilüp
Haktan ne gelirse noksanı bilüp
İncinme gel gönül tahammül eyle

Gafi olma uyan havabı gafletten
Mümin olan hali değil mihnetten
Muhibbi sadıklar dönmez mihnetten
İncinme gel gönül tahammül eyle

İncinme incitme hiç bir sıfatı
Arayup kendinde bulasın zatı
Tevfik hakikatın budur necatı
İncinme gel gönül tahammül eyle

8.
Ervâhı ezelden Cemâli yâri
Görenler gelsin görmeyenler gelmesin
Nefha-i min rûhu sırrı esrarı
Duyan gelsün duymıyan gelmesün

Âli Mustafa'nın hâk-i râhında
Sırrı Mürteza'nın cevş penâhında
Erenler postunu Hak dergâhında
Seren gelsün sermeyenler gelmesün

Hakikat Kâbe'sinden bünyat eyledik
Bunca münkirleri irşât eyledik
Sâ'adet bâbını güçât eyledik
Giren gelsün girmeyenler gelmesün

Geda Tefvik durdı dâr divanına
İkrar imanımız Şahı Merdanımıza
Mansur olup virdim cânı cânânıma
Viren gelsün vermeyen gelmesün.

9.
Ervâh-ı ezelde beli diyenler
Gürûhu Bektaşî rûhu nâcidir
Allah bir Muhammet Ali diyenler
Gürûhu Bektaşî rûhu nâcidir

Nahşi kasemnâda ikrar edenler
Râh-ı aşkta şâh-ı serdar olanlar
Yüzün yerde özün berdar edenler
Gürûhu Bektaşî rûhu nâcidir

Er Hak yolun bilüp giren usule
Hak katında şâyan olur kabule
Can baş feda eden Al'i Resule
Gürûhu Bektaşî rûhu nâcidir

Gürûhu naciler gördü Miracı
Muhammed Aliden giydiler tâcı
Tevfik tarikatın dini üinhacı
Gürûhu Bektaşî rûhu nâcidir *torunu özen baştan.

10.

Ervâh-ı ezelden cemal-i yâri
Gören gelsin görmeyen gelmesin
Nefahtü min rûhi sırrı esrarı²³
Duyan gelsin duymayan gelmesin

Âl-i Mustafa'nın hâk-i rahında
Sırr-ı Murtaza'nın ayin ceminde
Erenler postunu hak dergâhında
Seren gelsin sermeyen gelmesin

Hakikat Kâbesin bünyâd eyledik
Bunca münkirleri irşât eyledik
Saadet bağını küşât eyledik
Giren gelsin girmeyen gelmesin

Geda Tevfik durdun dâ-ı divana
İkrarının imanın Şah-ı Merdan a
Mansur olup verdin cânı cânâna
Veren gelsin vermeyen gelmesin.

11.

Evvel, ahir, zahir, batın yâr bana
Muhammed Mustafa Ali Haydardır
Andan gayrı yoktur aşikâr bana
Muhammed Mustafa Ali Haydardır

Emri Muhammed'dir hükmi şeriat
Sırrı Mürteza'dır rûkni tarikat
Hakikat, marifet, makamı vuslat
Muhammed Mustafa Ali Haydardır

Ezel hakkın bunlar oldu mahremi
Nev'i beşer mahlûkatın ekremi

²³ Secde suresi 9. ayetinin "Allah (...) ona (insan) kendi rûhunda üfürdü" anlamındaki bölümünden alıntı.

Âlemi eşyanın ruhu azamı
Muhammed Mustafa Ali Haydardır

Kudret kandilinde şem'in ziyası
Hakiki Kâbenin şanı ülyası
Cümle enbiyanın dinin esası
Muhammed Mustafa Ali Haydardır

Tevfik ilticamız âli ibadan
Mehmet Ali'den sahip Atadan
Agâh eden bizi sırrı hüdadan
Muhammed Mustafa Ali Haydardır

12.

Ey zülfü siyah ruyuni enverlediler mi
Poylar kokuyorsun gülüm anberlediler mi
Kurban olayım gül yüzüne koncalar açmış
Güller gibi gül ruyuni gülşenlediler mi

Zülfün perişan gözlerin mestane bakıyor
Ol saki kevser le seni demlediler mi
Ol şahı cihan methi hüsnün dersim okur
Bilmem okuyup ben gibi ezberlediler mi

Her şamı seher hüsnüne ben secd kıldım
Mihrabı kaçın şimdi bana gizlediler mi
Ah edip sanki kan ve yaş saçıyorsun
Yoksa senide Tefvik gibi semlediler mi.

13.

Ezel mektebinde hocai irfan
Ders aldırıldı bize ümmü-l kitabdan
Alleme l esma yı okudum ey can
Ulûe 'l –basâr olub göz açtım aydan

Gönül Ka'besidir ka'be yi Halil
Fesseme vechu'l-lah bûrhan –ı delil
Lâ teknetu min rahmetu'l lah bil
La-hayke aleyhim korkum azabdan

Yurdu âlemde hayy-i memâtım
Ayrı gayrı değil sıfat-ı zâtım
Levze tebdil oldu küfr-ü zulmanım
Görüp geçtim 18 bin hicabtan

Zull-i arşada mâh enver Ali'dir
Ali Kanber Kanber dahi Ali'dir
Tevfik refikin Haydar Ali'dir
Sana yeter himmet ebû-l turabtan

14.

Gelin canlar hak'tan irşad olalım
 Ayan olsun seyri subhan bu gece
 Münkirin kahrından azad olalım
 Dil şad olsun ehli insan bu gece

Bize vacip oldu sırrı bu emr-i azim
 Mihr-i cana kabul etti ol kerim
 Hakkımızda gördük tekrim ü ne fazım
 Nur ile mensur meydan bu gece

Soyunduk cennetten libas giyindik
 Cebrail emriyle buraya bindik
 Arş-ı alâdan bu meydana biz indik
 Bize küşad oldu erkân bu gece

Selât ile daim secde edelim
 Tac-ı trıkına doğru gidelim
 Sözümüz bu erkân ile güdelim
 Kabul olur kurban bu gece

Faş etme sırrını aşk-ını nadana
 Fehm etme geldiğini güne ve mekâna
 Allah nazar ider kalb-i insana
 Gerçeğe hidatdır insana bu gece

Bu gecedir vuslat zamana ya hü
 Bu gece soyundu tamu
 Aduden müminler hükümden gayru
 Yardımcımız Şah-ı Merdan bu gece

Kefiyenin bunyadı âdem içündür
 Cemal-i mürşide geçtim içündür
 Ab-ı kevser içtim zezem içündür
 Ayan oldu bey-ti rahman bu gece

Allah bizimledir Muhammed hazır
 Ali emrani döşende nazır
 Ervaha ehliyet bu demde zahir
 Arayan semaha döner selimhan bu gece

Bu garip gönüller bütten şad olsun
 Meclisimiz cümleye şek abâd oldu
 Âşıklar sadıklar mer murad oldu
 Hidayettir Tevfik ihsan bu gece

15.

Hacı Bektaş fermanı ile inandık
 Rum ili serdarı Kızıl deliye
 Zâhir bâtın himmetine dayandık
 Kul olduk biz cândan Seyyid Ali'ye

Tanrı dağ yerine geçti dayandı
 Bâtin çırağıyla canlar uyandı
 Hırka çekip elvani renge boyandı
 İkrar verüp Hacı Bektaş Veli'ye

Kuru dut'tan yeşil yaprak bitirdi
 Erkân kurub Halil arşa oturdu
 Ayn-ı cemde ma-i-Kevser içildi
 Sekahümden canlar kandı doluya

Varını terk eyle Hakk'a yakın ol
 Yüzünü yere sürüb hâki perin ol
 Arif ol âlemde hem nazenin ol
 Sultan isen kul ol Merdan Ali'ye

Boynu Bağlı Tefvik geldi meydane
 Teslim oldu m sanmam mecnun divane
 Geçeler subha dek aşkla şem'ine
 Pervane ves yandı nûr-celiye.²⁴

16.

Hakikat kenzi aşkın gevheri pinhanı haktır hak
 Maarif gülşenin bülbülü elhani haktır hak
 Visal ehli bilür vasıl olup subhanı haktır hak
 Kemal ehli olan her müminin imanı haktır hak
 Musaffadır derunu arifin irfanı haktır hak

Enelhak nefhasrın Mansur ezeldenışidüp gelmiş
 Cemali mushafı hüsnün hakikatten görüp gelmiş
 Anın içün mektebi seb'ülmesaniye gidip gelmiş
 Aref dersin debistani ezelden hatmdüp gelmiş
 Ledün ilminde mahir kutbu devrani haktır hak

Sen ey sofi niçün yadeylemezsin şahı Merdani
 Odur dünya ve maliha cenabı sırrı merdani
 Gubarı hakipayin çeşme çek ol haki yeksani
 Urup mir'ati kalbe saykalitevhidi yezdani
 Mücella eyle gönlün hanesin mihmanı haktır hak

Ki bilmez surei rahmanı halkın meyli hannasa
 Niçin böyle babasetle nasibat eyledin nasa
 Zeyl eşyayı mutlak bil heman zannetme dessasa
 Tehi sanma bu mevcudatı vaiz düşme vesvasa
 Bu gayretgekhde sofi aşkın vicdani haktır hak

Veli âşıkların gönlü mutahhar beyti ulyadan
 Günahım afvını Tefvik temenni etti mevladan
 Erenler pendini guş eyledi bir piri danâdan
 Halas ol var Hasibi gibi sen de şirki ihlidan
 Muhibbi hanedanın rehberi burhanı haktır hak

²⁴ Şiirin ufak farklılıkları ve nereden aldığı kaydı bulunmayan kaynak için bakınız: Noyan, B. (2000). Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik, Cilt 3, Ardiç Yayınları, ss. 2992-9293.

17.

Hakikat destinden şarap içenler
 Hünkâr Hacı Bektaş Şah Seyyid Ali
 Horasan mülkünden Rum'a geçenler
 Hünkâr Hacı Bektaş Şah Seyyid Ali

Biri müminlerin kıblegâhıdır
 Biri Rumeli'nin Padişahıdır
 Biri asumanın mührü mahıdır
 Hünkâr Hacı Bektaş Şah Seyyid Ali

Biri yürütmüştür cansız duvarı
 Biri tiğden geçirmiştir küffarı
 Biri âşıkların dili güftarı
 Hünkâr Hacı Bektaş Şah Seyyid Ali

Biri sülale-i hayru'l-beşerdir
 Biri Ali Ahmed nesli Hayderdir
 Bu ikisi yekvücut Hakk'a mahzardır
 Hünkâr Hacı Bektaş Şah Seyyid Ali

Geda Tefvik böyle oldu beyanım
 Tarik müstakim erkânım benim
 Ervahı ezelde imanım benim
 Hünkâr Hacı Bektaş Şah Seyyid Ali (Salcı, 1941, s. 30).²⁵

18.

Hey erenler canlar feda edelim
 Dergâhında sultan Âriz Baba'nın
 Gülbangi Ahmedi nida edelim
 Dergâhında sultan Âriz Baba'nın

Bülbül halin arz eder gülzarına
 Ciğer kebab oldu aşkın narına
 Canlar gelüp geçer Mansur darına
 Dergâhında sultan Âriz Baba'nın

Yüzün yere sürer Hakkı tanıklar
 İkrar alur mürşidine kanıklar
 Haktan nasip alır âşıklar
 Dergâhında sultan Âriz Baba'nın

Kerameti günden güne şan verir
 Cansız bedenlere dilü can verir
 Meydana girene gör iman verir
 Dergâhında sultan Âriz Baba'nın

Âriz baba Sultan Horasan Piri
 Gaipler, Turabi, Seyfi, Kanberi

²⁵ Şiirin ufak farklılıkları ve nereden aldığı kaydı bulunmayan kaynak için bakınız: Noyan, B. (2000). *Bütün Yönleriyle Bektâşîlik ve Alevîlik*, Cilt 3, Ardiç Yayınları, ss. 2992-9293.

Ezelden bendesi Tevfik kemteri
Dergâhında Sultan Âriz Baba'nın

19.

Horasan mülkünden Rum'a geçenler
Hünkâr Hacı Bektaş Şah Seyyid Ali
Hakikat testinden şerbet içenler
Hünkâr Hacı Bektaş Şah Seyyid Ali

Biri müminlerin kıblegâhıdır
Biri Rûm'elinin Padişahıdır
Biri asumanın mihrimahıdır
Hünkâr Hacı Bektaş Şah Seyyid Ali

Biri yürütmüştür cansız duvarı
Biri tığdan geçmiştir küffarı
Biri âşıkların dili küffarı
Hünkâr Hacı Bektaş Şah Seyyid Ali

Biri sülale-i hayru'l-beşerdir
Biri âl-i Ahmed nesli Hayder
İkisi yekvücut Hakk'a mahzardır
Hünkâr Hacı Bektaş Şah Seyyid Ali

Geda Tevfik Böyle beyanım benim
Tarik müstakim erkânım benim
Ervahı ezelde benim imanım
Hünkâr Hacı Bektaş Şah Seyyid Ali.²⁶

20.

Horasandan Rum'a azmedip gelen
Kırkların serdarı Ali Şahımdır
Sarı kız sırtında kayayı bölen
Kırkların serdarı Ali Şahımdır

Tanrı dağ üstüne dikti âlemi
Gösterdi uşşaka levhü kalemi
Dergâhında süren ayini cemi
Kırkların serdarı Ali Şahımdır

Görenler heybetinden Ali dediler
Hünkâr Hacı Bektaş Veli dediler
Bir nam aldı Kızıl Deli dediler
Kırkların serdarı Ali Şahımdır

Bir şiş alup yanar ateşten diken
Baba pınarının kurbuna eken
Kuru duttan yeşil yaprak bitiren
Kırkların serdarı Ali Şahımdır

²⁶ Refik Engin'in defterinden.

Bir nam aldı şahım Türkü Acemde
Sürülür erkânı hala bu cemde
Dünyada ukbada bağı İrem'de
Kırkların serdarı Ali Şahımdır

Balım Sultan Mürsel Baba'nın oğludur
Rüstem Gazi Viran Abdal kuludur
Rum erenleri dergâhına bağlıdır
Kırkların serdarı Ali Şahımdır

Üçyüz almış altı dergâhı küşat
Rumelini şahım eyledi bünyad
Bunca münkirleri eyledi irşat
Kırkların serdarı Ali Şahımdır

Tevfik kuldur Seyit Ali Sultanım
İmanım ezelden yoktur gümanım
Kim sorarsa bana virdi zebanım
Kırkların serdarı Ali Şahımdır

21.

Horasan'dan bir işaret göründü
Rumeli serdarı Seyyid Ali'ye
İlim verdi camesini büründü
Rumeli serdarı Seyyid Ali'ye

Seyyid Ali Sultan Kırklara baştır
Dergâhında usul erkân tıraştır
Gaip erenleri hazır yoldaştır
Rumeli serdarı Seyyid Ali'ye

Kırklar bile geldi hizmet eyledi
Şahım cümlesine himmet eyledi
Gazi Evronos'da biat eyledi
Rumeli serdarı Seyyid Ali'ye

Seyyid Rüstem Gazi oldu kadı asker
Bin bir oklu Ahmet Baba bir er
Kanber Ali baba olmuştur kamber
Rumeli serdarı Seyyid Ali'ye

Ariz Baba küdüm çaldı Hû çekdi
Kara Baba atta sancağın dikti
Gazi Mihal gelip yüz suyund dökti
Rumeli serdarı Seyyid Ali'ye

Balım Sultan Mürsel Baba gûlamı
Seyyid Ali cümlesinin İmamı
Tevfik eyler tehiyyâtü selâmı
Rumeli serdarı Seyyid Ali'ye

22.

Muhammet Ali'nin kurduğu yoldur
 Hacı Bektaş tarikine gidelim
 Adap ile erkân ile usuldür
 Hacı Bektaş tarikine gidelim

Ehlibeyte ikrarımız meramı
 On ikidir nâcilerin imamı
 İçelim vahdetle engürü
 Hacı Bektaş tarikine gidelim

Bir noktayla haber aldık Aliden
 Bu esrara irdik kâlû beladan
 İmam evlerinde kızıl deliden
 Hacı Bektaş tarikine gidelim

Tevfik bu meydana girdik Hu deyu
 Sırrı Muhammed'e erdik Hu deyu
 Öz canımız Hakka verdik Hu deyu
 Hacı Bektaş tarikine gidelim

23.

Saki dudağın lezzet balından
 Arzu eder gönül can değil mi?
 Şerâbı tâlibin rengi alından
 Kızıl renge düşen kan değil mi?

Nedir bu fertârın ey serv-i kâmet
 Bağ-ı hüsnün gördüm başka letâfet
 Cemalinde senin nûr-u hidayet
 Yüzünde görünen Kur'an değil mi?

Murtaza Ali'nin inâyeti ile
 Cümle evliyanın kerameti ile
 Ey cümle hüdânın hidâyeti ile
 Tevfik bu mertebe şân değil mi?²⁷

24.

Sâki-yi ezelden yedd-i beyzadan²⁸
 Gelin canlar ab-u kevser içelim
 Bezmi muhabbetden âl-i abadan
 Gelin canlar ab-ı kevser içelim

Mazhar olduk sırrı-ı sübhân aşkına
 Ehl-i dil gürûh-ı rindân aşkına
 Muhabbet ceminde sübhân aşkına
 Gelin canlar ab-ı kevser içelim

Gönül ayinedir sildik pasını
 Çekeriz rûz u şeb aşk belasını

²⁷ Kırklareli'nin Çeşmekolu köyünden Kablı Mustafa Güvener'in defterinden alınmıştır.

²⁸ *Bedr ü nisâ dan bidâdan* şeklinde de kayıtlarımızda vardır.

Getirdik meydana kırkların hâsını
Gelin canlar ab-ı kevser içelim

Nebimiz Muhammed imam Ali'dir
Secde kıldık beyt-i Rahman Ali'dir
Sâki bize Şah-ı merdan Ali'dir
Gelin canlar ab-ı kevser içelim

Tevfik Baba ağlar ya Şah diyerek
Cânı dilden Hak eyvallah diyerek
Seher vakti Allah Allah diyerek
Gelin canlar ab-ı kevser içelim.

25.

Yakin ezelden yedi beyzadan
Gelin canlar abu kevser içelim
Bezmi muhabbetle Ali abadanı
Gelin canlar ab-ı kevser içelim

Mazhar olduk sırrı süphana aşıkız
Ehli dil güruhu rindana aşıkız
Muhabbet ceminde sultana aşıkız
Gelin canlar ab-ı kevser içelim

Gönül aynadır sildik pasını
Çekeriz ruzi şep aşk belasını
Getirdik meydana kırklar tasını
Gelin canlar abı kevser içelim

Dinimiz Muhammed iman Ali'dir
Secde kıldık beyti Rahman Ali'dir
Saki bize Şahı Merdan Ali'dir
Gelin canlar ab-ı kevser içelim

Tevfik Baba ağlar ya Şah Hayderi
Can-ı dilden Hak eyvallah Hayderi
Seher vakti Allah Allah deyi
Gelin canlar ab-ı kevser içelim

26.

Yüzün nûr-ı âyetden mücellidir
Yazılmış kaşların lafz-ı Ali'dir
Kaddin Tûba değil mi âdemoğlu
Başımızda esen Firdevs yelidir

(.....) tufana virmiş
Kim o Yakub'un iki çeşmi selidir
Süleyman tahtını yerden uçurmuş
O Belkisin heva-yı kâh kûlûdür

Göründü hâtim-i la'lin güzel Şah
Lebinden kana kana ememlidir

Sahın sevdasıyla .....
Beni bendeliyen zülfi telidir

Sana müştak olan birinin değil mi?
Benim ki nice yüz bin delidir
Firâk-i ateşinle yandı Tefvik
Sana vuslat hemân cânân ilidir.

Sonuç

Bektaşî Tekkelerinin kapatılması süreci olaylarının da buna eklenmesi sonucu Tefvik Bey Baba ve ailesi 2 Ağustos 1894 yılında başlayan acı yıllar ailenin varlıktan yokluğa geçmesine zaman içinde Âriz Baba Köyü ile Ulukonak (Tekkeşeyhler) Köyü arazilerinin ellerinden çıkmasına neden olmuştur. Bu gün ailenin bir kısmı İngiltere de bir kısmı Edirne'de İstanbul'da ve Trakya'nın pek çok yerinde dağılmıştır.

Yazdığını nefesler hâlen Kırklareli ve köylerindeki Amuca topluluklarından Bektaşîler tarafından söylenen Mehmet Tefvik Bey Baba'yı ulaştığımız bilgiler ışığında şu şekilde tanımlamamız doğru olacaktır. O, kendisine has güveni, eğitim durumu, mal varlığı ile zamanın aydın kişilerindedir. Sözü ve söyleyeceğini sakınmayan bir hitap ile halka anlatması bilgisi ve doğruluğu ikinci plana itmiştir. Cahil kişileri bilgisi ile yenmesi de kendinse düşman olanların sayısının arttırmıştır.

Hayatı boyunca türlü sıkıntılara maruz kalan Mehmet Tefvik Bey Baba önce kayınpederi tarafından eşinden ayırılmak istenmiş. Başaramayınca çeşitli bahaneler ile onun sürgün ve devlet memurları ile sürtüşmelerine kadar süren meşakkatli bir yaşantıya sürüklenmiştir.

Kaynaklar / References

- Âriz Baba Çiftliği, *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 20 Haziran 1938 Pazartesi. No 745.
- Atalay, B. (1340). *Bektaşîlik ve Edebiyatı*, Matbaa-i Amire.
- Atalay, B. (1991). *Bektaşîlik ve Edebiyatı*, Osmanlıca'dan Çeviri Vedat Atila, Ant Yayınları. BOA, C.EV. 166-8263.
- BOA, MAD, 9771-45.
- BOA. MAD. 9773-121.
- BOA. MAD. 9776-169.
- BOA. Y.PRK.UM. 27-14.
- BOA. Y.PRK.UM. 28-38.
- Birinci, A. (2010). Rumehisarında Bir Bektaşî Ailesi, *Tarihin Alacakaranlığında Meşâhir-i Meçhûleden Birkaç Zât-2*, Dergâh Yayınları, ss. 54-65.
- Clayer, N. (1995). Bektachisme et Nationalisme Albanais, *Bektachiyya*, Editörs Alexandre Popovic- Gilles Veinstein, Isis, pp. 277-307.
- Clayer, N. (2013). *Arnavut Milliyetçiliğinin Kökenleri Avrupa'da Çoğunluğu Müslüman Bir Ulusun Doğuşu*, Çeviren Ali Berktaş, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Engin, R. (2000). Tefvik Bey Baba. *Yol*, Sayı 5, ss. 119-120.
- Engin, R. (2000). Trakya'da Bektaşî Abdal Ahmet Baba Dergâhı, *Yol Dergisi*, Sayı 8, ss. 106-112.
- Engin, R. (2014). *Trakya ve Balkanlarda Bektaşîlik ve Bektaşî Sürekleri*. Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü.

- Eyüplü Meşhurlar*. (2015). Cilt 2, Neşre Hazırlayan Ali Şükrü Çoruk, 2. Baskı, Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları.
- Karaçam, N. (1995). *Efsaneden Gerçeğe Kırklareli*. Kırklareli Belediye Yayınları.
- Koca, Ş. (2005). *Bektâşîlik ve Bektâşî Dergâhları*, Cem Vakfı Yayınları.
- Maden, F. (2019). *İstanbul Bektaşî Tekkeleri*, Gazi Kitabevi Yayınları.
- Maden, F. (2020). *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması (1826)*, 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Noyan, B. (2002). *Bütün Yönleriyle Bektâşîlik ve Alevîlik*, Cilt 5, Ardıç Yayınları.
- Özmen, İ. (1994). *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*. 4. Cilt. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özenbaş, M. (2001). Ariz Baba ve Tekkeşeyhleri (Ulu Konak) Çiftliklerinin Kısa Tarihi, *Yöre*, Sayı 15, ss. 14-15.
- Peremeci Osman Nuri. (1940). *Edirne Tarihi*. Bellek Yayınları.
- Salcı, V. L. (1937). Kırklarelili Tevfik Bey Baba *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası*, Cilt 6, Sayı 63, ss. 81-85.
- Salcı, V. L. (1938). Şair Tevfik Bey Baba ve Kurban Kabuli. *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası*, Cilt 8, Sayı 85, ss. 1-11.
- Salcı, V. L. (1941). *Gizli Türk Dini Oyunları*. Numune Matbaası.
- Salcı, V. L. (1949). Hürmüz Hanım, *Damla Dergisi*, Sayı 54, ss. 54-55.
- Salcı, V. L. (1949). Tevfik Bey Baba 1, *Damla Dergisi*, Sayı 55, ss. 74-75.
- Salcı, V. L. (1949). Tevfik Bey Baba 2, *Damla Dergisi*, Sayı 56, ss. 88-89.
- Salcı, V. L. (1949). Tevfik Bey Baba 3, *Damla Dergisi*, Sayı 57, ss. 108-109.
- Salcı, V. L. (1932). Trakya'da Türk Kabileleri, *Bartın Gazetesi*, 27 Kânunuevvel 1932, No 375, s. 3.
- Salcı, V. L. (1942). Trakya'da Türk Kabileleri, *Türk Amacı Dergisi*, Sayı 7, ss. 311-315.
- Salcı, V. L. (1938). Servet Bey Baba, *Halk Bilgisi Haberleri*, Sayı 81, ss. 200-204.
- Taşğın, A. (2018). Mürşit Ve Pir Ocağı İlişkisi: Şücaaddin Veli Ocağının Yeni Mürşit Ocağı Olarak Ortaya Çıkışı, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi-Sbard*, Cilt 16, Sayı 32, ss. 81-116.
- Taşğın, A. (2018). *Romanya Müslümanları Kızılbaşlar, Babalılar, Bektaşiler İsimli Risale Üzerine*, Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Taşğın, A. (2022). *Seyyit Gazi Evlatlarından Şücaaddin Veli Tekkesi Postnişini Mustafa Şükrü Metin Baba Hayatı ve Eserleri*, Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Taşğın, A. (2012). Mehmed Ali Hilmî Dede Baba ve Hayatı, *Keşkül*, Sayı 22, ss. 72-76.
- Yirminci Asırda Zekâ*. (1328). Nafi Babaya Aid, Sayı 14, ss. 245-246.
- Yüksel, M. (2002). *Bektâşîlik ve Mehmed Hilmî Dede Baba*, Bakış Yayınları.

Ekler / Appendices

Ek 1: Muhittin Özenbaş Tarafından Yazılan Mehmet Tevfik Bey Baba'nın Hayatı ve Çiftlerin Hikâyesi

ALP EREN ARIZ BABA VE ARIZBABA KÜYÜ

Anadolu Selçuklu sultanı İkinci İzzettin Keykâvus 1263'te ve sonra Aydınolu Umur Bey 1342'de, Bizanslıların yardım istemeleri üzerine, Rumeli'ye geçip silâhli kuvvetleriyle dirlik düzenlik sağlamış ve geri dönmüşlerdi. Batı Türkistan'da ilk Türk tarikatı Yesevîliği kuran Hoca Ahmet Yesevî'nin görevlendirdiği halifelerinden Hacı Bektaş Velî Anadolu'da ve Sarı Saltuk Rumeli'de güvenliği sağlamayı sürdürmüşler ve İslâm dinini iyilik ve güzellikle yaymaya çalışmışlardı. Bunların emrindeki yandaş dervişlere alp eren deniyordu. Tenha, boş arazide tekke ve zaviye kuran, ailece çiftçilik ve hayvancılık yapan alp erenlerden biri de Ariz (geniş yürekli: hoşgörülü) Babe'dir.

Ariz Baba'nın kurduğu zaviyenin etrafındaki arazi de 14. yüzyıl ortalarında Osmanlı Türkleri tarafından fethedildi. Padişah Yıldırım Beyazıt, çevrelerindeki arazileri tekke ve zaviyelere vakfetti. Bu kuruluşlar, beş yüzyıl süreyle, ibadethane-misafirhane ve karakol olarak hizmet ettiler.

16. yüzyılda, İran'daki Türk Safevî Devletinin hükümdarı Şeh İsmail, yazıp yaydığı şiirlerle, Sünnî Türkleri Batınlığa saptırıyor ve Anadolu'yu kolayca fethetmeye hazırlanıyordu. Yavuz Sultan Selim'in komutasındaki ordu 1514'te Çaldıran Zaferini kazanınca Safevîler bir süre sindilerse de Sünnî Yesevîliğin devamı olan Bektaşî mezhebine Batınî mezhep inançlarına ağılıyarak safliğini bozdu, siyasete âlet ettiler. Bu bozulma, Bektaşî tarikatına bağlı olan Yeniçeri Ocağının da bozulmasına yol açtı. Padişah II. Mahmud, 1826'da Yeniçeri Ocağını kaldırdıktan sonra, Bektaşî tekke ve zaviyelerini de yıktırdı. Arizbaba Zaviyesi de 1827'de yıktırıldı. Arazisini Ahmet Kulûsî Paşa satın aldı. Oğulları ise Kırım göçmeni Hacı İsmail Ağa'ya sattılar. Onun oğlu Derviş Tevfik Bey, Sultan Aziz'in izniyle Arizbaba ve Kamberbaba zaviyelerini yeniden kurup faaliyete geçirdi. Padişah II. Abdülhamit zamanında, devletinkine uymayan siyaset yapmakla suçlanıp sürüldü ve sürgünde öldü. Çiftliği önce demadı Servet Bey, sonra torunu Muhittin Bey işletti. Çiftlik, 1938'de kamulaştırıldı. Dobruca Türklerinin bir kısmı deniz yoluyla Marmara Ereğli'sine geldi ve yeni kurulan Arizbaba köyüne yerleştiler.

ARIZBABA KÖYÜNÜN KISA TARİHİ

Köyün tarihi, ilköğretilerde yaşamış olan Traklarla başlar. Ortaçağın Bizans döneminde burada İsveti İlyas adlı bir keşiş yaşamış, onun hakkında fazla bilgi yoktur. Hıristiyanlar tarafından aziz kabul edilir.

Aynı çağın Osmanlı döneminde, Orhan Gazi veya Murat Hüdâvendîgar zamanında Ariz Baba gelip bu boş arazide bir zaviye kurdu. Sünnî-bektaşî olan derviş-gazilerden idi. Yıldırım Beyazıt, tekke ve zaviyelere, etraflarındaki araziyi çiftlik olarak verdi. Bu kuruluşlar hem ibadethane, hem misafir yolcular için konaklama yeri hem de yolların güvenliğini sağlayan karakoldular. Ariz Baba ve ondan sonra yerine geçen şeyhler, eyalet ordusunun albay rütbeli komutanlarıydılar. Hem çiftçi hem asker olan adamlarıyla savaşta katılırlardı. Arizbaba zaviyesi de dört yüzyılı aşkın süreyle halka ve devlete hizmet etti.

Bektaşî takikatı ve ona bağlı Yeniçeri Ocağı zamanla yozlaştı. Padişah II. Mahmut, Yeniçeri Ocağını da tekke ve zaviyeleri de yerlebir ettirdi. Trakya'daki 30 tekke ve zaviye, halkı ibadeti terke ve sarhoşluğa yönelttikleri gerekçesiyle yıkıldı. Oğlu Abdülmecit de halkın şifa umarak ziyaret ettikleri türbelerin çirke sebep olduklarını göreyerek onları yıktırdı. Yatırdan medet ummak, tevhide aykırıdır.

Arizbaba zaviyesinin çiftliği satışa çıkarıldığında onu bir paşa, oğlu için satın aldı. Oğlu bu araziyi Kırım göçmenlerinden İsmail Ağa'ya sattı. Oğlu Tevfik Bey, kendisi de bektaşî tarikatına bağlı olan Padişah Abdülaziz zamanında Arizbaba ve Kamberbaba (Ulukonak) zaviyelerini yeniden kurdu. Onların şeyhi olarak nefes denen ilâhiler yazdı. Bütün Trakya'da "Beybaba" unvanıyla tanındı. Peygamberimizin "Güçleştirmeyin, kolaylaştırın!", "Kasvet vermeyin, ferahlık verin!" anlayışındaki buyruklarını gözardı eden, dinde kolaylıkla ilgili ayetleri dikkate almayıp halkı korkutarak sömüren müslüman din görevlileriyle çok tartışıyordu. Hatta papaz ve hahamlara da aynı sebeple çatıyordu. II. Abdülhamit'e şikâyet edildi, Trablusgarb'a sürüldü, orada ölüp kaldı.

Tevfik Bey'in alevî hatta kızılbaş, ayrışmış, Yahudi emellerine hizmet eden bir mason olduğu da söylenir. Alevî olsaydı zaviye değil, cemevi kurardı. Arap ya da Acem olmadı için alevî ve kızılbaş olması imkansızdır. Yahudi emellerine hizmet etseydi, hahamlarla kavga etmezdi.

Onun ölümünden sonra araziyi, kızı Hüzmüm Hanım'ın kocası Sarvet Bey işletti. O ölünce yerine oğlu Muhittin Bey geçip büyük çiftçilik yaptı. Bir ara Kırklareli belediye başkanı olmuş ve yasalara titizlikle uyup kimsese üdün vermediğinden düşmanlar kazanmıştı. Onlardan biri milletvekili olunca zamanın valisi Hasip Koyun'la birleşti ve arazinin yok bahasına kamulaştırılmasını sağladı. Kamulaştırmadan önce sonra Arizbaba köyü kuruldu. Bu köyün halkı, Balkan yarımadasına Anadolu'dan on binden fazla aile getirip yerleştiren Sarı Saltuk Unvanlı Muhammed Buhari'nin mürid ve salikleri olan Sünnî-bektaşîlerin torunlarıdır.

Kırklareli Kadastro Müdürlüğü'nün Muhittin Bey torunu İlhan Üzalp'e gönderdiği 15.1.1997 tarih ve 51 sayılı yazıdan anlaşıldığına göre Muhittin Bey'in varislerine, sadece, yatırı kabri yanındaki 75 ada, 5 parsel numaralı 99 metre karelik aile kabristanı kalmıştır.

ARIZBABA'NIN UZAK GEÇMİŞİ

Köye adı verilen seçkin kişi hakkında kesin ve yeterli bilgi veren kaynak yoktur.Edirne tarihi yazarı Ahmet Bâdî Efendi Hıristiyanların aziz saydıkları Bizanslı keşiş İsveti İlya ile Ariz Baba'nın aynı şahıs olduğunu ileri sürmüş fakat kanıt gösterememiştir.

Ariz Baba,ya Prof.Ömer Lütfü Barkan'ın Kolonizatör Türk Ber- vişleri adlı eserinde kendilerinden bahsettiği alp erenlerden ya da Prof. Fuat Köprülü'nün "İlk Mutasavvıflar" adlı kitabında sözünü ettiği derviş gazilerden biridir.

Alp erenler,ilk kez, 13. yüzyıl ortalarında,Sarı Saltuk (Mu- hammed Buharî) yönetiminde Anadolu'dan Balken yarımadasına, ailece ve on binden fazla sayıda gelmişlerdi.Dobruca'ya kadar uzanmışlar- dı.100 kadar tekke ve zaviye kurup bunlar etrafında köyler oluşturu- muşlardı.Sonra,Seyit Ali yönetiminde gelen alp erenlerse Kırım ya- rımadasına kadar ilerleyip ordaki Türkleri Müslümanlaştırmışlardı. Bunlardan yüz yıl kadar sonra,Osmanlı Türkleri Rumeli'yi fethetti- ler.Derviş gaziler,Osmanlı ordusunda görevliyidiler.

Bir alp eren ya da derviş gazi olan Ariz Baba'nın kurduğu za- viye, padişah II.Mahmut zamanında,1827 yılında,diğer Bektaşî tekke ve zaviyeleri gibi yaktırıldı.Arizbaba Zaviyesi, dört veya beş yüz- yıl süreyle yol güvenliği sağlayan karakol,misafirhane ve ibadetha- ne olarak hizmet etti.Vak'a-i Hayriyeden sonra zaviyenin arazisini Ahmet Hulûsî Paşa ve onun oğlundan Kırımlı göçmen Hacı İsmail Ağa satın aldı.Ağanın oğlu Tevfik Bey,Ariz Baba ve Kamber Baba(Ulukönek) zaviyelerini yeniden açıp onların şeyhi oldu.Nefes türünden şir- irleriyle Doğu ve Batı Trakya'da ün kazandı.Tarih yazarı Osman Nu- ri Peremeci'nin bildirdiğine göre,halis Bektaşîliği canlandırma işi- ni başarsamadı.Siyasete karışmak ve kırıcı konuşmak hataları yüzün- den Lübya'nın Treblusgarp kentine sürüldü.Ömada hastalandı.Bir sü- re yetelek yaşayıp 1898 yılında öldü.

Arizbaba Zaviyesinin sonuncu şeyhi,şair Tevfik Bey'dir.O, yaşlanınca şeyhliği dâmedî Servet Bey'e bırakmak istemiş ve onun lehine bir icazetname düzenlemişti.Bu belge,Edirne Müzesindedir. Servet Bey genç ölmüş ve şeyhlik yapmamıştır.O da nefesler ve Ker- belâ olayını konu alan bir manzum eser yazmıştır.Kırklareli'nin Kerasur Mezarlığı kaldırılırken ordaki kabrinden çıkarılan ke- mikleri, torunu Servet Hanım'ın Arizbaba'deki kabri üzerine in- şa ettirilen sandukaya konmuştur.Mezarda ve sandukada,soyguncule- rin hayal ettikleri para eder hiçbir eşya yoktur.

ARIZBABA VE KANBERBABA ÇİFTLİKLERİNİN TARİHÇELERİ

Yazan: Muhittin Özenbaş

Sedeleşiren: İlhan Üzalp

Arizbaba ve Kanberbaba, birer Bektaşî tekkesinin adımıymış. Yenicilerlik örgütünün kaldırılmasından sonra Bektaşî tekkelerinin kapatılması üzerine bunların bütün malları devlet tarafından ihaleye çıkarılıp satılmış. Ahmet Hulûsi Paşa adlı bir devlet adamı tarafından oğulları İbrahim Esat ve Memmet Emin Beyler için satın alınmış.

Elbette devletçe kamulaştırılması sırasında boyutları saptanarak satılması gerçekleşen bu çiftlikler arazisinin sınırları 1247 (1831) yılında Havsa ilçesi hakimliği tarafından belirtilip ayrı ayrı çap belgeleri ve bu belgeleri doğrulayan tapuları verilmiş.

1254 (1838) yılında adı geçen beylerden Kırımlı Hacı İsmail Ağa satın almış. 1255 (1838) yılında Şevval ayında (1. günü Ramazan bayramı olan ayda) yeniden tapusu verilmiş ve çiftliklerin çap belgeleri 5 Şaban -bunden önce- 5 Şaban 1254 (1837) tarihinde adı geçen mahkeme tarafından karara bağlanmıştı.

Kırımlı göçmen Hacı İsmail Ağa 1261 (1844) Şaban ayında vefat etti. Çiftlikler, dokuz yaşında olan oğlu Mehmet Tevfik Bey'e kaldı. Ona da 19 Zilhicce 1261 (1844) ayında tapu verildi.

1305 (1889) senesine kadar hükümet, Arizbaba ve Kanberbaba (diğer adıyla Tekkeşayhleri) çiftlikleri gelirden âşâr vergisi almıyordu. O sene çiftliklerin âşâr vergisi istendi. Tevfik Bey, mahkeme kararına göre âşâr vergisinden muaf olduğu için dilekçe vererek itirazda bulundu. Bunun üzerine Edirne Valiliği Maliye Bakanlığından emir istedi. Maliye Bakanlığıyla Tapu Genel Müdürlüğü arasında yazışma yapıldı. Sonuçta, Maliye Bakanlığından Edirne Valiliğine konuya ilişkin 16 Rebiülahır 1310 (1894) ayında ulaşan 5 Teşrin-i Sâni (Kasım) 1308 (1892) tarih ve 177 sayılı yazıda dilekçeye şu cevap verildi:

Bektaşî tekkelerinin kaldırılmasında devlet hazinesi tarafından alınarak ihaleye çıkarılıp Ahmet Hulûsi Paşa oğulları İbrahim Esat ve Mehmet Emin Beylere satılan Arizbaba ve Kanberbaba zaviyeleri (küçük tekkeleri) hakkında adı geçenlere verilen tapuda kayıtlı olan şarta uyulması gerekir. Bu şarta göre: adı geçen zaviyelerin emlakları mali sayılan arazi kısımları, zaviyelerin mülkiyetinden önce devlete ait ^{devlet} dirlik kısımlarının vergi borçları da üstlenilmek şartıyla satılmıştır. Demek ki A. Hulûsi Paşa oğullarının ~~tapusunu~~ ^{satın} aldıkları yerlerden başka diğer tekke arazisi kısımları için de vergi borcu ödemeleri gerekirdi. Hal böyleyken 1247 (1831) yılında Havsa Mahkemesinin verdiği kararda ve çap belgesinde arazinin tamamı şahıslara ait mülk olarak gösterilmiştir. Bu ise yanlıştır.

-2-

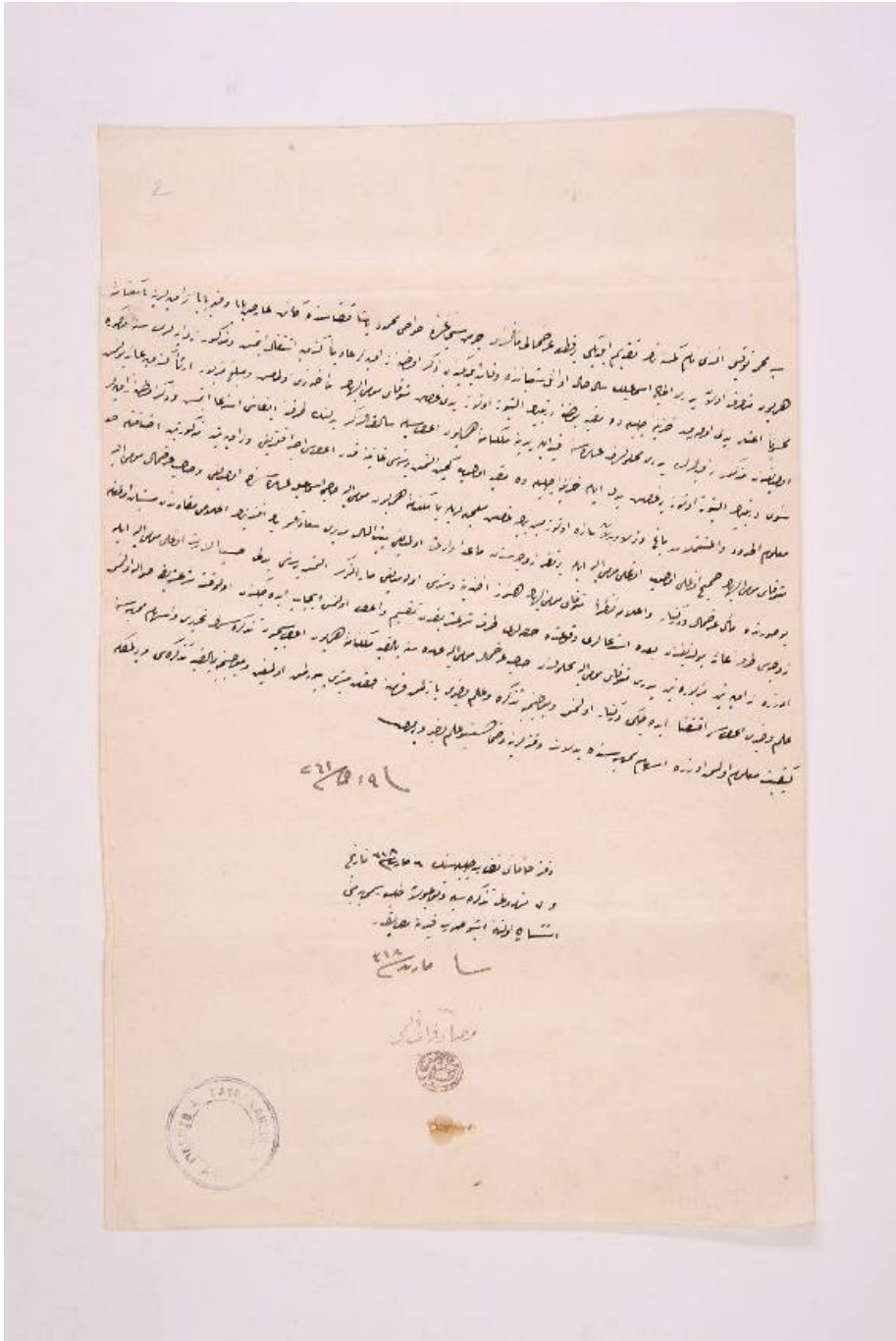
Zeviye arazilerinin A.Kulüsi Paşa oğullarına satılırken yapılan işlem yanlışlığının düzeltilmesi ve birikmiş vergi borçlarının ödettirilmesi gerekir.Tapu ve Kadastro Bakanlığı,bahsi geçen borçların yeni malik (Tevfik Bey) tarafından ödenmesini uygun görmüştür. Maliye Bakanlığı da,bu görüşe uyarak,birikmiş borçların Tevfik Bey'den alınmasını Edirne Valiliğine emretmiştir.Edirne Defterdarlığı Tevfik Bey aleyhine dava açmış fakat eski borçların zaman aşımına uğradığını fark edince davasından vazgeçmiştir.Tevfik Bey bunun üzerine hatasız tapu senedi alma girişiminde bulunacakken 2 ağustos 1310 (1894) senesi mart ayında memleketinden uzaklaştırılarak Libya'nın Trablusgarp kentine sürülmüştür.

Tevfik Bey'in ölümü üzerine altsoyundan varisleri olan kızı Fatma Hürmüz Hanım ile torunu Emine İsmet Hanım Edirne Valiliğine bir dilekçe sunarak adı geçen çiftliklerin üstlerine geçirilmesi işleminin yapılmasını dilemişlerdir.Edirne Tapu MÜDÜRLÜĞÜ dilekçeye,Maliye Bakanlığı emrine uygun işlem yapılması gerektiğini yazarak adı geçen çiftliklerin bağlı bulunduğu Havsa ilçesinin ilçe yönetim kuruluna göndermiştir.Durum Havsa İlçesi yönetim kurulu tarafından incelenmiş,şahıs adına tapusu verilen arazinin doğrudan Fatma Hürmüz Hanım'ın üzerine ve şimdiye dek tapusu verilmemişken vergi borçları tahsil edilen kısmın ise mülkiyet hakkı ortak olmak üzere Fatma Hürmüz Hanım ile Emine İsmet Hanım'lar üzerine kaydedilmesi uygun görülmüştür.Bunun üzerine Tapu Dairesi F.Hürmüz Hanım'a ferdî (şzel) mülkiyet ve onunla E.İsmet Hanım'a müşterek (ortak) mülkiyet tapuları düzenleyip vermiştir.

13 ağustos 1329 (1913) tarihinde F.Hürmüz Hanım vefat edince onun üzerinde bulunan mallerle arazi oğlu Mehmet Muhittin Bey ile F.Hürmüz Hanım'ın kızı olan Fatma Hüsnüye Hanım'a kalmıştır. Onlara tapuları verilirken Emine İsmet Hanım'a da ortak mülkiyete ilişkin hisse senedi düzenlenmiştir.1330 (1914) yılında.

Ek 3: Tarih 08 R 1320 (Hicrî) Dosya No 3014 Gömlek No 68 Fon Kodu ŞD. 5.

Ek 5: Arız Baba Şeyhi Demekle Mütearif Edirneli Tefvik Bey Hakkında Birinci Defa Olarak Tutulan vara-i İsticvabıdır fi 3 Safer Sene 311 ve fi 3 Ağustos Sene 309 [16 Ağustos 1893].

